

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Jokainen näkyväksi

Hartolan Yhtenäiskoulun 8. luokan ryhmäytymisen tukeminen
voimauttavan valokuvan avulla

Kati Pajunen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Tammikuu / 2018

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Kati Pajunen	Sivumäärä 50 ja 3 liitesivua
Työn nimi Jokainen näkyväksi. Hartolan Yhtenäiskoulun 8. luokan ryhmäytymisen tukeminen voimauttavan valokuvan avulla.	
Ohjaava(t) opettaja(t) Pauli Kurikka, Juha Niiranen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Hartolan kunta, Yhtenäiskoulu, Riitta-Inkeri Järvinen	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tilaajana toimi Hartolan kunnan Yhtenäiskoulu. Tavoitteena oli tuottaa työn tilaajalle ajantasaista tietoa projektiin osallistuneen luokan tilanteesta sekä tarkastella voimauttavan valokuvan menetelmän käyttöä Hartolan Yhtenäiskoulun 8. luokan ryhmäytymisen ja luokkahengen tukemisessa. Luokan oppilaille työn tavoitteena oli saada rohkeutta kohdata erilaisuutta ja luoda luokkaan hyväksyvä tunnelma. Lisäksi tavoitteena oli kehittää yhteistyössä kunnan nuorisotoimen ja työn tilaajan välillä mallia, jolla tukea ja vahvistaa luokkien ryhmäytymistä.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimustyönä ja sen tutkimussuuntauksena oli tapaustutkimus. Työn aineisto koostuu aiheeseen liittyvästä tietoperustasta, ajankohtaisesta aineistosta, puolistrukturoidusta teemahaastattelusta, prosessin osallistuvasta havainnoinnista sekä saadusta palautteesta projektiin osallistuneilta tahoilta. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutettiin voimauttavan valokuvan projektina, jonka prosessikuvaus on osana työn aineistoa.</p> <p>Voimauttavan valokuvan menetelmällä toteutettu projekti koostui oma albumi – työskentelystä sekä oma kuva – työskentelystä. Projektin keskiössä oli opetella katsomista hyväksyvällä ja arvostavalla katseella. Oma kuva – työskentelyssä oppilaat kuvasivat pareittain ja saivat kaikki omat kuvansa itselleen paperikuvina, joista valitsivat itselleen sen kaikkein tärkeimmän kuvan. Nämä tärkeimmät kuvat käytiin läpi koko luokan kanssa yhdessä. Sekä oma albumi – työskentely että oma kuva – työskentely antoivat luokanvalvojalle mahdollisuuden vuorovaikutteiseen kohtaamiseen oppilaiden kanssa. Lisäksi työskentely antoi oppilaille mahdollisuuden näyttää itsestään ehkä uudenkin puolen sekä luokanvalvojalle että muille oppilaille.</p> <p>Projektista saatu palaute oli niin siihen osallistuneilta oppilailta kuin luokanvalvojalta ja ohjaajiltakin pelkästään myönteistä. Palautteen perusteella opinnäytetyön tekijä totesi projektin onnistuneeksi. Työn tuloksena voidaan todeta voimauttavan valokuvan olevan toimiva menetelmä luokkien ryhmäyttämiseen kaikilla luokka-asteilla ja etenkin nivelvaiheissa luokka-asteelta toiselle siirryttäessä. Yksilön vahvistumisen kautta voidaan tukea koko ryhmän me - hengen vahvistumista.</p>	
Asiasanat voimauttava valokuva, nuoruus, ryhmäytyminen, minäkuva	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Kati Pajunen	Number of Pages 50 + 3
Title Everyone´s visible. Supporting the grouping in 8th class of comprehensive school of Hartola by empowering photography method.	
Supervisor(s) Pauli Kurikka, Juha Niiranen	
Subscriber and/or Mentor Comprehensive school of municipality of Hartola, Riitta-Inkeri Järvinen	
Abstract <p>Subscriber of the thesis was comprehensive school of municipality of Hartola. The target of this thesis for the subscriber was to produce up to date information about the situation of the participated class and to review the usage of empowering photography method in grouping and class spirit with the 8 class of comprehensive school of Hartola. For the students the target was to get courage to face the dissimilarity and to create approving atmosphere inside the class. Additional target was to develop the model to support and strengthen the forming of the group in collaboration with subscriber & municipal youth activities.</p> <p>The thesis was implemented as a qualitative research and the research trend was case study. Literature of the thesis consist on the information content of the subject, current literature, half-structured theme interview, the participatory observation of the process and the feedback from the parties involved. Operational part of the thesis was implemented as empowering photography project which is also described as a process flow in the material of the thesis.</p> <p>The project implemented as empowering photography method consist on “my album”- and “my picture”- working. The focus inside the group was to consider oneself and others approvingly and appreciatively. The student took “my album”- pictures in pairs and got all own pictures as a paper pictures from which they selected the most important picture. These most important pictures were reviewed together with the class. The both, “my album” and “my picture”- working created the possibility to homeroom teacher to face the students interactively. In addition the method gave the students possibility to show a new point of view from their selves to teacher and other students.</p> <p>The feedback from the students, homeroom teacher and supervisors was only positive. Based on that feedback the project was noted as a successful. As a conclusion it can be proved that the empowering photography is applicable method in forming a group in every grade level and especially in transitional point when transferring from grade to another. Through individual strengthening the whole group spirit can be strengthened.</p>	
Keywords empowering photography, youth, grouping, self image	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 HARTOLAN YHTENÄISKOULU TYÖN TILAAJANA	6
2.1 Hartolan kunnan väestö rakenne	7
3 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA	9
3.1 Minäkuva	10
3.2 Kaverisuhteet	12
3.3 Koulu ja ryhmässä toimiminen	14
4 VOIMAUTTAVA VALOKUVA	17
4.1 Voimauttavan valokuvan osa-alueet	19
4.1.1 Albumikuvatyöskentely	19
4.1.2 Valokuvaustilanne	20
4.1.3 Omakuvat	21
4.1.4 Arjen teemojen kuvaaminen	22
4.2 Voimauttava valokuva ohjaajan näkökulmasta	22
5 AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT	24
5.1 Kohderyhmä ja tutkimuskysymykset	24
5.2 Tutkimusmenetelmät	24
5.3 Aineistonkeruu	25
5.3 Aineiston analyysi	27
5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	28
6 PROJEKTIN TOTEUTUS	29
6.1 Projektin aloitus	29
6.2 Teemahaastattelut	30
6.3 Haastattelujen analysointi	31
6.4 Voimauttava valokuva – projekti	33
6.5 Projektin läpikäyminen	37
7. PROJEKTISTA SAATU PALAUTE	39
7.1 Oppilaiden palaute projektista	39
7.2 Luokanvalvojan palaute projektista	40
7.3 Ohjaajien palaute projektista	41
8. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	42
LÄHTEET	48

1 JOHDANTO

Meissä jokaisessa, ikään katsomatta, on sisällä vahva nähdäksi tulemisen tarve. Nähdäksi tulemisen kokemus on mukana rakentamassa tasapainoista minäkuvaamme ja kykyämme nähdä itsessämme ja toisessa ihmisessä oleva arvokas ja merkityksellinen. Jokainen meistä on myös kokenut niitä hetkiä, kun olemme jääneet näkymättömiksi ja tulleet ohitetuiksi. Junttila (2015) toteaa, että kaikille meille kuitenkin on tärkeää saada onnistumisen kokemuksia ja tunne siitä, että olemme ihmisinä tärkeitä, jollekin ainutlaatuisia ja arvokkaita. Savolaisen (2017) mukaan se miten katsomme, on toinen kieli. Keskeisenä ajatuksena voimauttavassa valokuvassa onkin, että kuvaustilanne antaa kuvaajalle mahdollisuuden nähdä kuvaamansa ihminen hyvänä ja erityisenä (Savolainen 2009a, 219).

Nuoren elämä on uuden oppimista ja kehityksen vuoristorataa niin psyykkisen, fyysisen kuin sosiaalisenkin kehityksen osalta. Koulussa nuori toimii osana ryhmää, jonka muodostumiseen hän ei voi vaikuttaa. Koko koulussa oleminen on nuorelle ryhmässä toimimista ja oma luokka sen välitön viiteryhmä, jossa vietetään iso osa kouluajasta. Luokassa nuorten on opittava tulemaan toimeen erilaisten nuorten kanssa ja opittava sietämään ja hyväksymään heidän käytöksensä. Tullakseen luokan jäseneksi, nuoren on opittava olemaan myös sellaisten nuorten kanssa, joista ei erityisemmin pidä. (Kiilakoski 2014, 33–34.)

Tarkastelen tässä opinnäytetyössä voimauttavan valokuvan menetelmän vaikutusta luokan ryhmäytymiseen ja ryhmäkoheesion vahvistamiseen. Perustyössäni Hartolan kunnan nuorisotoimen alaisuudessa toimivan Nuorten Työpajan ohjaajana teen yhteistyötä Hartolan Yhtenäiskoulun kanssa. Suunnitellessani opinnäytetyötäni, keskustelin aiheesta yhteistyöverkostoni kanssa. Keskusteluissa kävi ilmi, että koulussa olisi tarvetta luokkien ryhmäytymisen tukemiseen ja lopulta yhdessä päädyimme, että opinnäytetyöni kohdistuu toiseen koulun 8. luokista. Luokka oli muodostettu uudelleen 7. luokan jälkeen tehdyn ryhmäjaon myötä ja luokan 14 oppilaasta osa oli kokonaan uusia oppilaita. Olen käynyt voimauttavan valokuvan – perusteet koulutuksen 2014 – 2015 yhdessä työparini, kunnan etsivän nuorisotyöntekijän kanssa. Oli luontevaa ottaa voimauttava valokuva keskeiseksi teemaksi opinnäytetyössäni ja sen

myötä tutkimuskohteeksi, onko menetelmästä apua luokan ryhmäytymisessä ja ryhmäkoheesio vahvistamisessa. Kanasen (2010, 13) mukaan on tärkeää valita opinnäytetyön aihe niin, että se kiinnostaa kirjoittajaa, kirjoittajalle on aihealueelta opintoja ja kokemusta. Näin aihe motivoi työn tekijää eteenpäin prosessissa.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymykset ovat:

- Miten voimauttavan valokuvan – menetelmällä voidaan vaikuttaa luokan ryhmäytymisen tukemiseen ja ryhmän koheesio vahvistamiseen?
- Miten yksilön vahvistaminen vaikuttaa ryhmän yhteishenkeen?

Työni tavoitteena on saada luokan nuorille rohkeutta erilaisuuden kohtaamiseen, sekä luoda luokkaan hyväksyvä tunnelma. Yhdessä nuorten kanssa opetellaan hyväksyvällä ja arvostavalla katseella sekä omakuvan että toisen ihmisen katsomista. Projektin tavoitteena on tuottaa koululle ajankohtaista tietoa luokan tilanteesta ja kehittää koululle yhteistyössä kunnan nuorisotoimen kanssa mallia, jolla tukea ja vahvistaa luokkien ryhmäytymistä.

Opinnäytetyöni on toteutettu laadullisena tutkimustyönä ja sen tutkimussuuntauksena on tapaustutkimus. Opinnäytetyön alkuhaastattelun olen toteuttanut teemahaastatteluna ja työn toiminnallinen osa on voimauttavan valokuvan menetelmällä toteutettu projekti. Keskeisinä aineistonkeruumenetelminä olivat oppilaiden teemahaastattelut, jotka litteroitiin ja analysoitiin laadullisen tutkimuksen analyysillä, voimauttavan valokuvan projektin prosessikuvaus sekä havainnointi.

2 HARTOLAN YHTENÄISKOULU TYÖN TILAAJANA

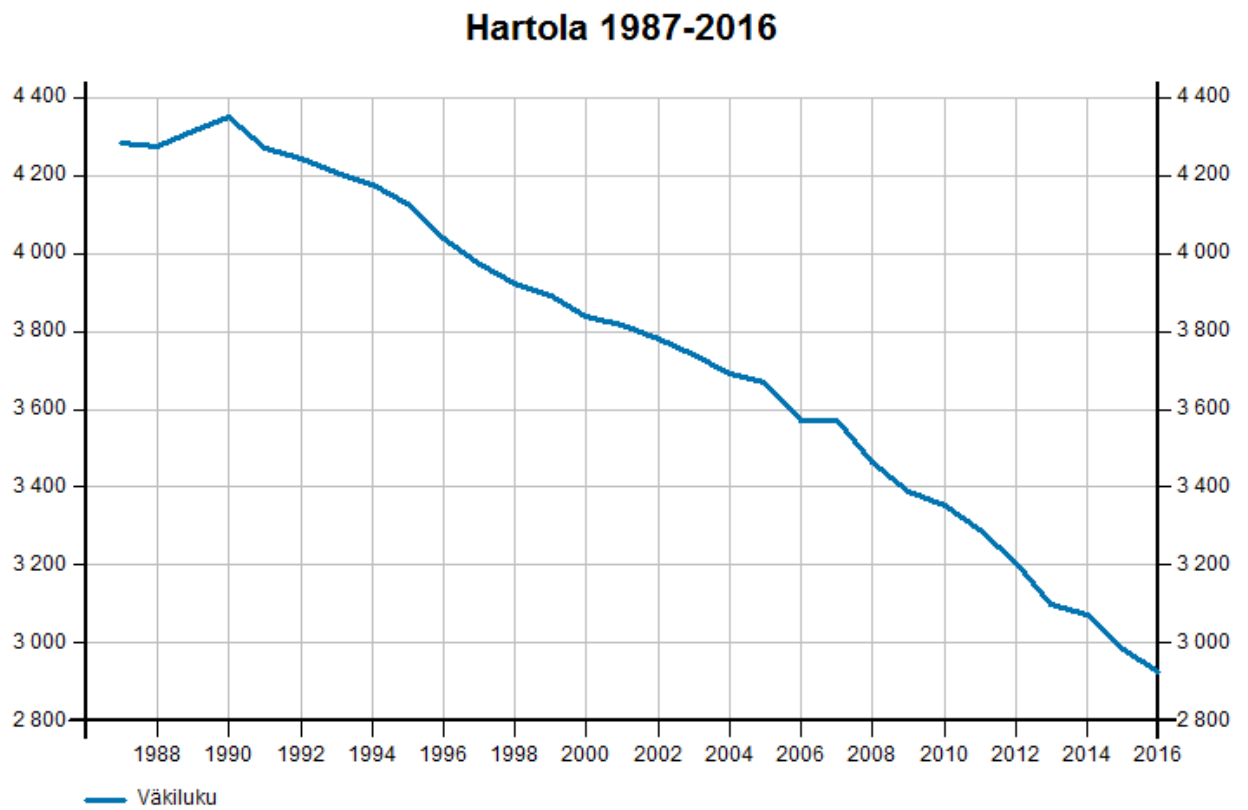
Työn tilaajana oli Hartolan Yhtenäiskoulu ja yhteisen keskustelun myötä opinnäytetyöni rajattiin koskemaan toista koulun 8. luokista. Suunnittelimme yhdessä luokanvalvojan kanssa oppilaiden kanssa toteutettavaa projektia.

Hartolan Yhtenäiskoulu toimii sivistys – ja hyvinvointilautakunnan alaisuudessa ja sen toiminnasta vastaa rehtori – sivistystoimenjohtaja. Yhtenäiskoulu tarjoaa perus-

opetusta kaikille kunnan 1 - 9 – luokkalaisille oppilaille sekä lisäksi aikuisten perusopetusta. Koulussa on yhteensä 12 luokkaa: muita luokkia yksi, paitsi 7. ja 8. luokkia kaksi. Opetuksen tukena koulussa toimii erityisopetuksen pienryhmä ja monialainen oppilashuoltoryhmä. Koulussa on oppilaita tällä hetkellä 200 ja opetushenkilöstöä 31; mukaan lukien opettajat 20 hlöä sekä koulunkäynninohjaajat 11 hlöä. Tämän lisäksi koulussa toimii terveydenhoitaja, koulukuraattori ja kunnan etsivän nuorisotyöntekijän vetämä välituntitoiminta. (Kotila – Paaso, 2017.) Työskentelyä ohjaa Hartolan Yhteiskoulun opetussuunnitelma. Perusopetuksen tavoitteena on luoda toimintakulttuuria, joka edistää oppimista, osallisuutta, hyvinvointia ja kestäväää elämäntapaa. Koulu toimii oppivana yhteisönä ja yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä. (Hartolan kunnan opetussuunnitelma 2016, 28.) Aikuisten perusopetus on kokonaisuus, jossa yhdistyvät eri osa-alueiden tavoitteet ja sisällöt, muodostaen näin opetuksen ja toimintakulttuurin perustan (Hartolan kunnan aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelma 2016).

2.1 Hartolan kunnan väestörakenne

Kuntana Hartola on pieni, vajaan 3000 asukkaan maalaispitäjä pohjoisessa Päijät – Hämeessä. Naapurikuntia ovat Heinola, Sysmä ja Keski – Suomen puolella Joutsa. Hartolan asukasluku on vähentynyt vuosittain syntyvyyden ollessa pienempi kuin kuolleisuus (kuva 1). Lisäksi vuonna 2016 Hartolan muuttotappio oli 27 henkilöä. Määrä on kuitenkin huomattavasti pienempi kuin edellisellä vuonna, jolloin kunnan muuttotappio oli 72 henkilöä (Tilastokeskus 2017).

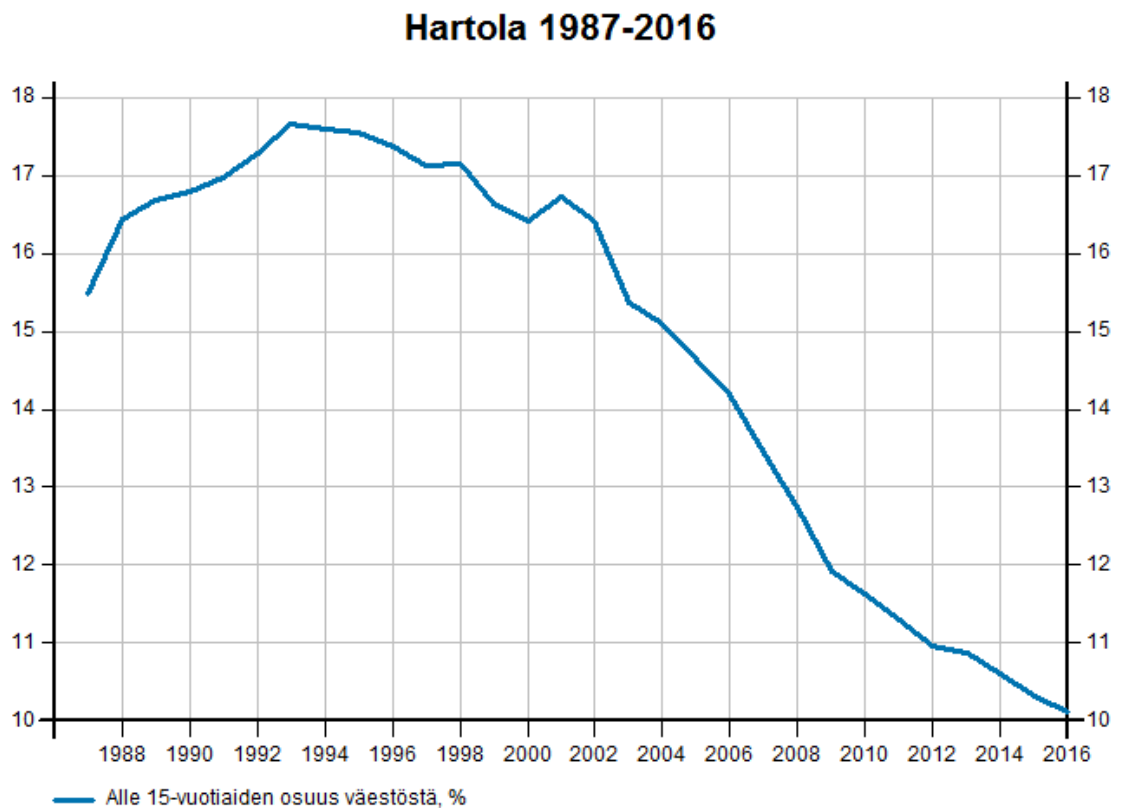

Tilastokeskus

Kuva 1: Hartolan väkiluvun kehitys vuosina 1986 – 2016

Hartola on ikääntyvä kunta ja vuonna 2016 yli 64 – vuotiaiden osuus kunnan väestöstä oli 34,4 %. Kuvasta 2 näkyy alle 15 – vuotiaiden osuuden olevan 10,1 %. (Tilastokeskus 2017.)

Kuva 2: Alle 15 – vuotiaiden osuus Hartolan kunnan väkiluvusta vuosina 1986 -2016

3 NUORUUS ELÄMÄNVAIHEENA

Nuoruus on kehitysvaihe lapsuuden ja aikuisuuden välissä, ikävuosien 12 – 22 välillä. Se on yksilöitymisvaihe, jossa nuoren on päästettävä irti lapsuudesta, löytääkseen uuden identiteettinsä. Nuori kasvaa ja kehittyy fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti. (Aalberg & Siimes 2007, 15.) Nuoruusiän vaiheiden jakaminen ikävuosittain vaihtelee vähän tutkijoiden välillä. Aalberg & Siimes (2007, 68) jakavat sen seuraavasti: Varhaisnuoruus 12 – 14-vuotiaana, varsinainen nuoruus 15 – 17-vuotiaana ja jälkinuoruus 18 – 22-vuotiaana. Kun taas Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén (2003, 18) sijoittavat nuoruuden vaiheet alkamaan aiemmin ja kestävänsä pidemmälle: Varhaisnuoruus 11 – 14- vuotta, keskinuoruus 15 – 18- vuotta ja myöhäisnuoruus 19 – 25-vuotta. Tyttöjen ja poikien kehitys eroaa piirteissään toisistaan ja varsinainen murros-

ikä muodostaa nuoruusiän alkuvaiheen ja tämä tapahtuu tytöillä aiemmin kuin pojilla. (Aalberg & Siimes 2007, 15, 68.)

Nuoruus on aika, jolloin on opittava uudestaan elämään ja jolloin nuori etsii sekä mi-
näkuvaansa että maailmankuvaansa (Dunderfelt, 2011, 88). Nuoren kehitys ei kulje
suoraviivaisesti vaan yleistä on, että fyysinen kehitys voi kehittyä tunne-elämää
aiemmin (Aalberg & Siimes 2007, 74).

Nuoren kasvuun ja kehitykseen vaikuttaa kypsyminen, jonka taustalla ovat ympäristö
(fyysinen, psyykinen ja kulttuuriympäristö) ja perimä sekä nuoren oma aktiivisuus.
Ympäristön tuella ja nuoren oman aktiivisuuden myötä, perinnölliset vahvuudet voivat
muodostua lahjakkuudeksi. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 15.)

Nuoren kehitys vaatii paljon voimavaroja ja häiriö jollain kehityksen osa-alueella vai-
kuttaa kokonaisvaltaisesti nuoren elämään. Nuori on yksi perheenjäsenistä ja asiat
kotona vaikuttavat nuoreen ja nuoren asiat vaikuttavat perheeseen sekä ihmissuhteis-
siin. Kun merkit pahasta olostä tai poikkeamat normaalista kehityksestä havaitaan
mahdollisimman varhain, saa nuori parhaimman hyödyn erilaisista tukitoimista. Jos
nuori ehtii ajautua yhä syvemmälle vaikeuksissaan ennen avunsaantia, on hänen
auttamisensa haastavampaa. Nuoren myönteiset kokemukset itsestään sekä läheiset
ja turvalliset ihmissuhteet ja ympäristö auttavat häntä saamaan korjaavia kokemuksia
ja selviytymään vaikeuksistaan. (Aaltonen ym. 2003, 16.)

Opinnäytetyössäni kohderyhmä on varhaisnuoruuden kehitysvaiheessa. Tällöin nu-
oren kokemus itsestään vaihtelee, nuori elää ristiriidassa ja on hämmentynyt kehos-
saan tapahtuvista muutoksista. Hän tarvitsee tuekseen sekä perheen ulkopuolisia
aikuisia, että vertaisryhmän nuoria. (Aalberg & Siimes 2007, 69–71.) Toisten nuorten
seura on nuorelle vahvuus, joka auttaa jaksamaan (Kiilakoski 2014, 36).

3.1 Minäkuva

Keltinkangas – Järvisen (2010, 137) määritelmän mukaan minäkäsitys on ihmisen
käsitys itsestään; persoonastaan, osaamisestaan, kyvyistään, tavoitteistaan, ihan-

teistaan ja odotuksistaan. Ihmisen minäkuva ratkaisee, mikä hänen omasta mielestään sopii hänelle. Himberg & Jauhiainen (1998, 17) kuvaavat minäkäsityksen koostuvan useammasta osa-alueesta: esimerkiksi ihmisen kokemus omasta ulkomuodostaan, älykkyydestään tai sosiaalisista taidoistaan. Minäkäsitys on yksilön tiedostamia ja sanoin kuvattavissa olevia kokemuksia itsestään. Aho & Laine (1997, 16–17) kirjoittavat ihmisen persoonallisuudesta yksilöstä saatuna kokonaiskuvana, jonka ydin on hänen minänsä. Tämä on tärkein sosiaalisen vuorovaikutuksen osa.

Minäkuva kehittyy lapsuudesta lähtien peilisuhteen ja samaistumisen kautta. Lapsi seuraa huoltajiensa suhtautumista häneen, hyväksyvätkö he lapsen ominaisuudet. Lapsi tarvitsee minän rakentumisen ja eheyden kannalta tunnetta, että on hyväksytty ja rakastettu kaikkine piirteineen. Tätä vuorovaikutusta kutsutaan peilisuhteeksi. Peilisuhte jatkua kunkin ikävaiheen mukaisesti nuoruusiän loppuun asti ja lähiympäristön lisäksi nuori peilaa itseään myös koko yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Itse minäkuvan muotoutuminen jatkaa pitkälle aikuisikään saakka. Murrosiässä nuoren etsiessä identiteettiään, hän katselee itseään ja tekee johtopäätöksiä ulkonäöstään oikeaa peiliä enemmän muiden reaktioista. (Aaltonen ym. 2003, 75; Keltinkangas-Järvinen 2010, 147–148; Uusitalo 2007, 29.) Tarve tulla nähdyksi kokonaisena ja hyväksyttynä on jo pienellä lapsella ja näiden kokemusten pohjalta rakentuu myöhemmin tasapainoinen minäkuva: kyky uskoa omaan merkityksellisyyteensä elämän haasteista huolimatta sekä kyky nähdä hyvä ja arvokas toisessa ihmisessä (Savolainen 2009a, 219). Tähän tarpeeseen voimauttavan valokuvan menetelmä vastaa. Voimauttavan valokuvan avulla nuori voi tuoda näkyviin kuvan avulla uuden puolen itsestään, löytää omia vahvuuksiaan ja on näin tärkeä osa nuoren omaa identiteettityötä (Savolainen 2017).

Kodin ohella koululla on merkittävä vaikutus minäkuvan kehitykseen. Koulussa nuori toimii erilaisessa ympäristössä kuin kotona ja häneltä odotetaan erilaisia asioita. Oma merkittävä roolinsa nuoren itsetunnon kehityksessä on sekä opettajilla että koulukavereilla ja nuoren heiltä saamalla palautteella olemisestaan ja käytöksestään. (Aho & Laine 1997, 40.) Koulun kasvatus ei ole enää pelkkää tietojen ja taitojen oppimista vaan lasten ja nuorten psyykinen hyvinvointi on alkanut saada säädöksissä ja asetuksissa entistä enemmän tilaa. Nähdään, että tärkeää on myös oppia tulemaan toimeen erilaisten ihmisten kanssa, erilaisissa tilanteissa ja mikä ehkä tärkeintä; oman itsensä kanssa. (Junttila 2015, 24.)

Varhaisnuoruudessa nuoren suhde itseensä, omaan ulkonäköönsä ja fyysiseen puoleensa muuttuu. Niin omat mielipiteet, omat ajatukset kuin tunne-elämäkin muuttuu. Lapsuudessa nuori on ollut objekti; kohde, jota kasvatetaan ja jota opetetaan. Nyt nuoresta tulee subjekti; oman elämänsä ohjaaja ja aloitteentekijä oman elämänsä suhteen. Nuoren kuva itsestään voi kuitenkin ailahtella ja hän tarvitsee jatkuvaa palautetta siitä, millainen hän on. Nuori näkee itsensä sellaisena, kuin kuvittelee ikätovereidensa ja hänelle tärkeiden ihmisten näkevän hänet. (Aalberg & Siimes 2007, 86; Vilkkö-Riihelä & Laine 2012, 110–111.)

Tutkimuksissa on voitu havaita luokkatovereiden vaikuttavan nuoren minäkäsityksen ja erityisesti sosiaalisen minäkäsityksen muodostumiseen ja kehittymiseen. Vertaisryhmässä saatu hyväksyvä suhtautuminen ja positiivinen palaute auttavat nuorta rakentamaan minäkuvaansa, käsitystä itsestään ja ominaisuuksistaan. Lisäksi minäkuvan kehitykseen vaikuttavat muiden reaktiot yksilön käyttäytymiseen. Näin nuorelle muodostuu käsitys siitä, kuinka hänen odotetaan käyttäytyvän tai miten hänen tulisi käyttäytyä. Vastaavasti jatkuva kielteinen palaute ympäristöstä voi vaikuttaa negatiiviseen minäkäsityksen kehittymiseen ja jos nuori tulee jatkuvasti vertaisryhmässä torjutuksi, alkaa hän itsekin pitää itseään sosiaalisesti epäonnistuneena. (Aaltonen ym. 2003, 94; Aho & Laine 1997, 178; Salmivalli 2005, 32.)

3.2 Kaverisuhteet

Murrosiän tuomat muutokset ja itsenäistymisen tarve etäännyttää nuoren vanhemmistaan. Tämän irrottautumisen seurauksena nuori saattaa ajautua yksinäisyyteen. Tämän uhan nuori täyttää usein ikätovereiden seuralla. Kaverit muodostuvat vanhempien korvikkeeksi ja ovat nuoren tukena minuuden rakentamisessa. Samalla, kun nuori hakee itsenäisyyttä suhteessa vanhempiinsa, hän hakee läheisyyttä vertaisiin. Ryhmän jäsenet tukevat toistensa kasvua kohti aikuisuutta ja tällainen ryhmään kuuluminen on välttämätön kehityksellinen välivaihe nuoren elämässä ja lisää nuoren itsevarmuutta. Ryhmässä nuoret opettelevat yhdessä toimimista, kompromissien tekemistä, oman paikan ottamista ja johtajuutta. Osittain itsevarmuuden lisääntyminen

on seurausta, että ryhmässä nuori luopuu omasta yksilöllisyydestään ja hyväksyy identiteetin, jonka jakaa ryhmän muiden jäsenten kanssa. Nuoruusiän eri kehitysvaiheissa ryhmät muodostuvat eri tavoin. Varhaisnuoruuden ryhmille tyypillinen piirre on spontaanisuus. Vasta myöhemmin varsinaisessa nuoruusiässä ryhmät ovat eriytyneempiä, kooltaan pienempiä ja ryhmiä yhdistää yhteinen kiinnostuksen kohde tai arvomaailma. (Aalberg & Siimes 2007, 71–72; Aho & Laine 1997, 178; Salmivalli 2005, 32–33, 137; Uusitalo 2007, 23.)

Ryhmät ovat nuorille paikkoja, jossa uskaltavat ilmaista itseään ja toimia tavalla, jolla eivät yksilönä uskaltaisi. Ryhmässä uskalletaan kokeilla rajoja, ilmaista tunteita ja ajatuksia sekä purkaa eroottista sekä aggressiivista latausta. Se antaa nuorella suojan tuskaisuutta vastaan ja palvelee nuoren yksinäisyyden ja ahdistuksen hallintaa. Tämän lisäksi nuori tarvitsee ryhmää ja ikätovereitaan oman kehityksensä tueksi. Kuuluminen johonkin, liittyminen mukaan, osallistuminen ja asioihin vaikuttaminen sekä kokemus hyväksynnästä ovat tärkeitä nuoren persoonallisuuden kehitykselle. Jos nuori jää ryhmien ulkopuolelle ja kokee yksinäisyyttä, häiritsee se hänen psyykkistä kehitystään. (Aalberg & Siimes 2007, 71–73; Himberg & Jauhiainen 1998, 96.)

Ajoittaiset yksinäisyyden tunteet ovat kuitenkin olennainen osa ihmisyyttä, eikä niiltä voi välttyä kukaan. Voidaksemme kasvaa ja kehittyä eheiksi, tarvitsemme sekä henkistä että fyysistä läheisyyttä. Mutta kuitenkin tullaksemme itsenäisiksi, riippumattomiksi ja henkisesti vahvoiksi, tarvitsemme myös yksinoloa ja yksinäisyyttä. Tärkeää onkin erottaa toisistaan yksinäisyys ja yksinolo. Niiden ero on kokemuksellisuudessa. (Uusitalo 2007, 23, 25.) Junntila (2015, 13) kuvaa yksinäisyyttä näin: ”Yksinäisyyttä on siis se lamaannuttava tunne, ettei sinulla ole ketään, kenen kanssa puhua, tai ketään, jonka uskot ymmärtävän ajatuksiasi, aikomuksiasi, tunteitasi ja toiveitasi.” Hetkittäinen yksinolo voi olla jopa vapauttavaa ja voimaannuttavaa, jos tietää, että olotila on väliaikainen. Nuoren kokema yksinäisyys voi olla tuskainen kokemus ja saattaa olla seurausta konkreettisesta kaverisuhteiden puutteesta tai nuoren kyvyttömyydestä kokea turvallisuutta toisten ihmisten seurassa. (Uusitalo 2007, 23–26.) Yksinäisyys voi myös johtua nuoren ujoudesta ja arkuudesta tai siitä ettei hänellä ole ollut mahdollisuutta harjoitella sosiaalisia taitoja vertaistensa kanssa. Olipa syy yksinäisyyteen mikä tahansa, kaipaavat nuoret aikuisen tukea ystävyysuhteisiinsa. (mt., 31.)

Ystävyysuhteilla on tärkeä rooli nuoren persoonallisuuden ja identiteetin rakentumisessa. Nuorelle on tärkeää voida paljastaa sisimpänsä ja kokea emotionaalista tukea läheisessä ystävyysuhteessa. Tämä edellyttää avoimuutta, vastavuoroista kiintymystä, molemminpuolista kunnioitusta, luottamusta ja toisesta välittämistä. Ystävyysuhteita tukevat samanlaiset arvot, asenteet ja ajattelutapa. Yhdessä nuoret kokevat itsensä voimakkaammiksi ja varmemmiksi ja rohkaisevat toisiaan kokeilemaan asioita, joita eivät yksin uskaltaisi tehdä. Omassa vertaisryhmässä saadut kokemukset kehittävät nuoren sosiaalisen todellisuuden tajua. Ystävät ja kaverit luovat standardin, johon nuori itseään vertaa. Läheisen ystävän puuttuminen voi olla nuorelle vaurioittava kokemus niin sosiaalisten taitojen kuin itsetunnon kehityksen kannalta. Ystävien hyväksyvä suhtautuminen ja positiivisen palautteen saaminen ovat tärkeitä nuoren itsetunnolle. (Aaltonen ym. 2003, 93–94; Juntila 2015, 34.)

3.3 Koulu ja ryhmässä toimiminen

Nykyiset käsitykset tiedosta, sen opettamisesta kuin itse koululuokan käsitekin ovat vuosien varrella muuttuneet. Parityöskentely, pienryhmät ja tiimeissä oppiminen ovat vakiintuneita käytänteitä koulussa. (Aalberg & Siimes 2017, 135.)

Ahon & Laineen (1997, 203) mukaan ryhmällä tarkoitetaan sellaista ihmisjoukkoa, jolla on jokin yhteinen tavoite tai päämäärä ja jonka jäsenet ovat keskenään vuorovaikutuksessa ja tietävät kuuluvansa tähän ryhmään. Ryhmään kuulumalla yksilö voi sekä kehittää itseään, että muuttaa ympäristöään. Koululuokka on nuorelle ryhmä, jonka muodostumiseen hän ei voi itse vaikuttaa. Luokkatovereita ei voi valita, vaikka toki heidän joukostaan voi saada ystäviä. Koulu on nuorelle paljon muutakin kuin virallinen kouluympäristö; se on paikka, jossa hän tapaa kymmeniä ja satoja nuoria, joiden katseen kohteena hän on ja joiden läsnäoloon hän reagoi. Lisäksi koulussa tavataan myös niitä nuoria, joita vapaa-ajalla halutaan vältellä. Lisäksi monet nuoren ystävyysuhteista kiinnittyvät kouluun ja saattavat kestää läpi elämän. (Jauhiainen & Eskola 1993, 9; Kiilakoski 2014, 28–29; Salmivalli 2005, 148.) Koululuokka ei myöskään automaattisesti täytä ryhmän määritelmää, vaan sen ryhmäytymistä on tuettava (Himberg & Jauhiainen 1998, 99). Perinteisesti luokkahengen luominen jätetään nuorten itsensä vastuulle eikä se automaattisesti kehity kaikkia ryhmän jäseniä tuke-

vaksi. Selvää on myös, että häiriöt luokkahengessä ja ryhmän jäsenten välisissä suhteissa vaikuttavat opiskeluilmapiiriin ja sitä kautta kouluviihtyvyyteen. (Kiilakoski 2014, 95.)

Tyypillisin ajankohta koulussa tapahtuvaan ryhmäyttämiseen on 7. luokkien aloitus. Tällöin ryhmäyttämässä pyritään tukemaan nuorten tutustumista toisiinsa toiminnallisilla menetelmin. Usein ryhmäyttämässä on mukana nuorisotoimi. Luokkien aloitusvaiheeseen kohdistettu ryhmäyttäminen vaikuttaa lähinnä ryhmän muovautumisvaiheeseen. Myöhempi ryhmätoiminta ja ryhmäkoheesion kehittyminen jää pääasiassa ilman tukea. Herää kuitenkin kysymys, kuinka suuri vaikutus ryhmän toimintaan on yksittäisellä teematapahtumalla tai oppitunnilla? (Kiilakoski 2014, 96.) Voimauttava valokuvan – menetelmässä vaikutukset on harvoin nähtävissä heti. Kuitenkin yksilötasolla tapahtuvan voimautumisen kautta, voidaan vaikuttaa myös ryhmän kehitykseen ja ryhmäkoheesion vahvistumiseen.

Ryhmän luovat yksilöt omalla toiminnallaan. Jokainen ryhmän jäsen tuo siihen mukanaan oman energiansa ja läsnäolonsa. Toimiessaan ryhmässä, yksilö lisää tietoisuutta itsestään, ympäristöstään, näiden välisestä suhteesta sekä kehittää omaa kykyään pohtia toimintansa eri puolia ja vaihtoehtoja. Ryhmä toimii yksilölle peilinä, johon hän voi heijastaa itseään ja tapaansa toimia. Yksilön toiminta ryhmässä, koko ryhmän toiminta yhdessä ja ympäristö ovat keskinäisessä riippuvuussuhteessa. Sellainen ryhmäkokemus, joka antaa yksilölle kokemuksen osallisuudesta, vahvistaa hänen omaa toimijuuttaan. Keskeisin merkitys ryhmässä toimimiselle onkin yksilön persoonallisuuden kehittyminen yhteenkuuluvuuden kautta. (Jauhainen & Eskola 1993, 14–20.)

Jauhaisen ja Eskolan mukaan (1993, 22) ryhmän toimintaympäristöt jaetaan eri tasoihin, joita ovat: fyysinen paikka eli paikka ja esineympäristö, sosiaalinen lähiympäristö sekä yhteiskunnan taloudelliset-kulttuuriset ehdot ja toimintaedellytykset. Ympäristöt vaikuttavat yhdessä ja erikseen kokonaisuutena ryhmään ja sitä kautta sen jäseniin. Ympäristötasoista helpoin hahmotettava on fyysinen ympäristö. Sen vaikutusta ryhmän sisäiseen toimintaan ei useinkaan oteta riittävästi huomioon, vaikka juuri paikka ja esineympäristöllä voi olla vaikutusta nimenomaan ryhmän vuorovaikutukseen. Sosiaalinen ympäristö eli organisaatio voi olla ryhmälle joko virallinen tai epävirallinen.

rallinen. Organisaation kuuluessaan ryhmä on joko sen ylläpitämä tai vähintään koontuu sen tiloissa. Tämän vuoksi ryhmän toimintaa ohjaa pitkälti organisaation toimintaperiaatteet, käytännöt, arvot ja normit. Organisaatioiden ulkopuolella toimivia ryhmiä ohjaa niiden epävirallinen sosiaalinen lähiympäristö ja ryhmä on toiminnassaan ympäristöstään riippuvainen, ellei halua ristiriitaan sen kanssa. Yhteiskunnan vaikutukset ryhmän toimintaan taloudellisesti ja kulttuurisesti välittyvät niin sosiaalisten toimintajärjestelmien kuin yksittäisten ryhmän jäsentenkin kautta. Jokainen ryhmän jäsen osallistuessaan ryhmän toimintaan tuo mukanaan sekä yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjä, että oman elämänpiirinsä arvoja, normeja ja kokemuksia. Hyvänä esimerkkinä tästä on koululuokka, johon tulee oppilaita hyvin erilaisista sosiaalisista ja kulttuurisista lähtökohdista ja tämä edellyttää opettajalta taitoa työstää heidän kokemuksensa ryhmän yhteiseksi rikkaudeksi. (Jauhiainen ym. 1993, 22–26.)

Yksilön käyttäytymisestä ryhmätilanteessa ei koskaan pitäisi tehdä liikaa tulkintoja, sillä hänen toimintaansa vaikuttaa paitsi ryhmän tilanne, mutta myös hänen oma henkilökohtainen elämäntilanteensa. Ryhmä on dynaaminen kokonaisuus, joka muuttuu koko ajan. Muutos ryhmän jäsenen omassa elämäntilanteessa vaikuttaa hänen toimintaansa ryhmässä ja tämä taas muuttaa ryhmätilannetta. Ryhmädynamiikka syntyy, kun useat ihmiset ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa samassa toimintatilanteessa. (Jauhiainen ym. 1993, 32, 37.) Vetovoima ryhmään vaihtelee ryhmän jäsenten välillä. Vahva koheesio eli kiinteys tarkoittaa koko ryhmän ja kaikkien sen jäsenten yhteensä tuntemaan vetovoimaa ryhmää kohtaan. Kun ryhmässä on vahva koheesio, sen jäsenet sitoutuvat voimakkaasti sekä ryhmään, että sen jäseniin ja osallistuvat ryhmän toimintaan aktiivisesti. Ryhmän koheesio on merkitys korostuu etenkin varhaisnuoruuden aikana vapaa-ajan ryhmissä. Koulussa ryhmässä syntyy voimakas koheesio, kun oppilaat suhtautuvat toisiinsa ystävällisesti, pitävät toisistaan ja he kokevat, että sekä ryhmää että sen jäseniä arvostetaan. Ryhmän heikosta koheesiosta kertovat ryhmän jäsenten runsaat poissaolot, vähäinen keskinäinen kommunikointi, haluttomuus yhteistyöhön, vihamieliset purkaukset sekä useampi syrjäänvetäytyvä ryhmänjäsen. Toimiakseen ryhmä tarvitsee tietyn koheesio tason, se on ryhmätoiminnan perusedellytys. (Aho & Laine 1997, 203–206; Pennington 2005, 83–84.)

Nuorten sosiaalisten taitojen harjoittamisessa hyvänä keinona pidetään ryhmätyöskentelyä. Usein ryhmätyöskentelyssä hyvät ystävät haluavat työskennellä keskenään ja tämä voikin tehostaa oppimista ja lujittaa ystävyyttä. Toisaalta sosiaalisia taitoja harjoitetaan parhaiten erilaisista oppilaista koostuvissa ryhmissä. Näin nuoret oppivat hyväksymään erilaisuutta sekä tulemaan toimeen erilaisten ihmisten kanssa. Keskinäisessä vuorovaikutuksessa nuoret myös oppivat tuntemaan toisensa hyvin ja tämä saattaa omalta osaltaan edesauttaa uusien ystävyys-suhteiden syntymistä. (Aho & Laine 1997, 224.) Luokkatilanteessa nuoret helposti hakeutuvat parhaan kaverin viereen istumaan, samoin jos saavat itse valita parinsa kenen kanssa työskennellä. Voimauttavan valokuvan – projektilla toivoin saavani nuorille rohkeutta kohdata omasta luokasta myös niitä luokkakavereita, jotka eivät vielä ole niin läheisiä.

4 VOIMAUTTAVA VALOKUVA

Voimauttavan valokuvan menetelmä on valokuvaaja sekä taide- ja sosiaalikasvattaja Miina Savolaisen kehittämä ja palkittu sosiaalipedagoginen työmuoto. Se pohjautuu empowerment – käsitteeseen ja menetelmää on sovellettu 2000 – luvun ajan kasvatust-, hoito - ja terapeuttisen työn aloilla. Voimauttavaa valokuvaa käytetään niin yksilöiden, työyhteisöjen kuin perheidenkin vuorovaikutussuhteiden kehittämiseen ja sillä opitaan kohtaamaan niin omaa kuin asiakkaankin kuvapelkoa. Verrattuna valokuva-terapiaan, jossa valokuvia käytetään terapeuttisen puheen tuottamisen välineenä, on voimauttava valokuva lähestymistavoiltaan kuvallisempi ja toiminnallisempi. Voimauttava valokuva on dialogisuuden, läsnäolon ja katseen voiman oppimista. (Savolainen 2008; 2009a, 227; 2009b.)

Meistä kukaan ei voi tietää, mikä on toiselle voimauttavaa ja emmekä voi voimauttaa toista ihmistä. Toista ihmistä ei voi tuntea, jotta tietäisi mikä on toiselle voimauttavaa. Voimautumisen käsite korostaa yksilön subjektiivista ja itsemääräämisoikeutta ja on käännös englanninkielisestä termistä empowerment. Termille ei ole vakiintunutta suomennosta, vaan puhutaan valtuttamisesta, toimintakyvyn lisäämisestä tai voimaantumisesta. (Savolainen 2008, 2009b; Siitonen 1999, 117–118.) Käyttämieni lähteiden pohjalta käytän itse tässä opinnäytetyössäni voimautumis – sanaa.

Voimauttavan valokuvan yksi tärkeimmistä edellytyksistä on tasavertaisuus. Perinteiseen valokuvaamiseen rakennettu valtasuhde kuvaajan ja kuvattavan välillä puretaan, käännetään pääläelleen ja rakennetaan dialoginen kuvaustilanne, jossa kuvattava kertoo, miten haluaa itseään katsottavan ja saako häntä ylipäänsä katsoa. Kuva ei ole kuvaajan kuva, vaan päähenkilön. Voimauttavan valokuvan lähtökohta onkin, että jokaisella on oikeus tulla nähdyksi, mutta itse määrittelemällään tavalla. (Savolainen 2008, 2009b.)

Voimaantumisen edellytys on turvallinen ilmapiiri, tasavertainen dialogi toisen ihmisen kanssa ja omasta tietämisestään luopuminen. Voimautumista voidaan auttaa alulle, mutta sen tapahtuminen on ihmisestä itsestään lähtöisin. Siihen vaikuttavat kuitenkin myös toiset ihmiset, olosuhteet ja sosiaaliset rakenteet. Voimauttavan valokuvan menetelmää ja siinä käytettävää valokuvausta voidaan kutsua voimaannuttavaksi vain, jos voimautumisen edellytykset täyttyvät. Tämä edellyttää vallan purkamista. (Savolainen 2009b; Siitonen 1999, 117–118.)

Voimauttavan valokuvan yksi tärkeimmistä edellytyksistä, tasavertaisuus, tarkoittaa sitä, että jokaisen joka menetelmää haluaa käyttää toisen ihmisen kohtaamisessa, tulisi ensin kokea valokuvausprosessi omakohtaisesti ja perehtyä menetelmän keskeisiin sisältöihin. Perusteet – koulutus on laajuudeltaan 8op ja antaa valmiudet käyttää menetelmää perusteet tasoisesti osana oman työn perustehtävää. (Savolainen 2009.)

Vaikka kyseessä onkin valokuvamenetelmä, kyse ei ole valokuvaamisesta ja kuvasta, vaan katseesta ja näkemisen tavasta. Menetelmän avulla tuodaan näkyväksi arjessa piiloon jäävä arvokas ja merkityksellinen. Voimme tietoisesti katsoa toista ihmistä niin, että nostamme näkyväksi sitä hyvää ja arvokasta, jota meissä jokaisessa on. Ollakseen arvokas itselleen, ihmisen on oltava sitä ensin jonkun toisen silmissä. (Savolainen 2009b.) Valokuvan avulla voidaan tuoda näkyväksi asioita, joihin ei ole sanoja. Näin annetaan asiakkaalle mahdollisuus muutokseen, oppia itsestään uutta ja nähdä oma elämänsä uudessa valossa. (Halkola 2009, 13.)

Omat vuoden kestäneet voimauttavan valokuvan perusteet – koulutuksen kävin vuosina 2014 – 2015 ja sain näin pätevyyden käyttää menetelmää osana perustyötäni sekä sen myötä osana tätä opinnäytetyötä. Oman koulutukseni ja kokemukseni kautta olin vakuuttunut menetelmän toimivuudesta ja olen käyttänyt sitä osana omaa työtäni nuorten työpajan asiakkaiden kanssa. Menetelmä tuo vahvan lisän myös nuorten työpajan yksilövalmennukseen.

Opinnäytetöitä ja tutkimuksia, joissa käsitellään voimauttavan valokuva menetelmää, on tehty aiemminkin ja tärkeää on ollut tutustua niihin. Jo tehtyjen töiden lähdeluettelot ovat olleet omaa opinnäytetyötäni suunnitellessa hyvää pohjamateriaalia, josta lähteä liikkeelle kokoamaan teoriapohjaa omaan työhöni. Voimauttavan valokuvan menetelmää tutkittaessa on tärkeää tuoda ilmi, onko itse käynyt menetelmäkoulutusta ja sitä myöden on pätevoitynyt käyttämään tutkimuksessaan ja työssään voimauttavan valokuvan nimeä.

Helsingin Diakonissalaitoksen tilaama Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyö ”Minun kuvani, valokuvaaminen sosiaalisen vahvistamisen välineenä” oli yksi niistä töistä, joihin tutustuin pohjaksi omalle opinnäytetyölleni. Työssään yhteisöpedagogi Markus Karvinen toteutti valokuvausprojektin työn tilaajan lapsi – ja perhetyön yksikössä ja tavoitteena oli kehittää valokuvauksesta menetelmä, joka vahvistaa yksilön vahvuutta ryhmässä, itsetuntoa sekä kaverisuhteita. Työnjohtopäätöksenä todetaan, että valokuvaus ja valokuvan käyttö toiminnallisena menetelmänä toimii erikikäisille ja erilaisille ryhmille. (Karvinen 2015.)

4.1 Voimauttavan valokuvan osa-alueet

4.1.1 Albumikuvatyöskentely

Albumikuvilla kerrotaan tarinoita menneisyyden tapahtumista, ihmisten vaikutuksista omaan elämään, rakennetaan teema-albumeita, kollaaseja, vaihtuvia kotinäyttelyitä ystäville ja perheenjäsenille. Albumikuvat ovat kuvamateriaalia, joka on kerääntynyt ihmisen elämänmatkan aikana. Niillä jäsennetään omaa elämää; perhesuhteita, omia

erilaisia puolia ja rooleja sekä tehdään tulkintaa siitä, miten itselle arvokkaat asiat ovat rakentuneet vastaamaan muiden odotuksia. Albumikuvatyöskentelyssä voi valita teeman, jota seurata lapsuudesta tähän hetkeen kuvien avulla. Työskentelyssä myös perheen määritelmä on jokaisella itsellään; ihminen saa itse valita, millaisista rakenteista ja ihmisistä juuri hänen perheensä koostuu. (Savolainen 2009b.)

4.1.2 Valokuvaustilanne

Valokuvaustilanteen vaikutustapa liittyy meissä jokaisessa olevaan syvään nähdäksi tulemisen tarpeeseen. Kuvien katsominen ja näkeminen ovat kehollista ja syvästi vuorovaikutteista. Katseella voimme välittää kiinnostusta tai mitätöintiä. Siihen voi vaikuttaa myös kulttuuri; voimakkaan luokka-, sukupuolieron tai rotuerottelun yhteiskunnissa alempiarvoisen ei ole lupa katsoa silmiin ylempiarvoistaan. Lisäksi kokemuksemme katsotuksi tulemisesta ja maailman näkemisestä, kulkevat mukana kehollisena muistona ja ovat vaikuttamassa siihen, kuinka helppoa tai haastavaa meidän on uskoa omaan erityisyyteemme. (Savolainen 2009a, 219; 2009b.)

Kuvaustilanteessa on ennen kaikkea kyse luottamisesta ja dialogisuudesta. Luottamus rakentuu kuuntelemiselle ja palautteelle. Jotta kuvaustilanteesta voi rakentua voimauttava, on kuvaajan ja kuvattavan perinteinen valta-asetelma käännettävä päällelleen. Kuvaajan on heittäydyttävä kuuntelemaan, miten kuvattava haluaa tulla kuvatuksi. Kuvan päähenkilö ei näe itseään ja hänen on voitava luottaa kuvaajan halun nähdä hänet hyvänä. Kuvaushetken turvallisuus rakentuu tälle: kuvaaja toimii peilinä kuvattavalle ja opettelee näkemään kuvattavassa olevan hauraankin ehjyyden. Kuvan lähtökohtana ovat kuvan päähenkilön toiveet niin kuvauspaikasta, kuvan tunnelmasta kuin muusta sisällöllisestä tai visuaalisesta yksityiskohdasta. Kuvaustilanteessa kuvaajan tehtävänä on olla läsnä ja sanoittaa näkemäänsä ja saada näin kuvattava vakuuttumaan siitä, että kuvaan on ikuistumassa jotain ainutkertaista. Mikäli dialogisuus toteutuu kuvaustilanteessa, kuvattava oppii toiseen ihmiseen luottamista ja jättäytymistä toisen katseen varaan. (Savolainen 2009b.)

4.1.3 Omakuvat

Voimauttavan valokuvaprosessin aikana tapahtuva parikuvaaminen tuottaa omakuvia. Näiden kuvien lisäksi omakuvilla tarkoitetaan kaikkia ihmistä itseään joko konkreettisesti tai symbolisesti esittäviä kuvia, joista hän tunnistaa itseään ja joita katselemalla hän kokee voimautuvansa. Valokuvan voima on sen kehollisuudessa. Siinä missä kuva rajaa pelkistämällä muut aistit pois, keho palauttaa ne takaisin kuvaa katsottaessa. Kuvaa ei niinkään katsota, vaan koetaan tunnetasoilla ja aistein. Voimakkaita tuntemuksia herättävä omakuva voi muodostua merkittäväksi tekijäksi itsensä hyväksymisessä. Sen avulla voi oppia näkemään itsensä toisin ja oppia uskomaan uuteen mahdollisuuteen elämässään. Omakuvien avulla ihmisen on mahdollista oppia katsomaan myös itseään hyväksyvämmiin. Omakuvaprosessin yksi keskeisistä ideoista onkin hyväksyä itsensä omasta vajavaisuudesta huolimatta. Työskentelyn alkulähtökohta on löytää edes yksi voimauttava kuva itsestään. Kun omakuvien joukosta löytyy edes se yksi, jossa ihminen pitää itsestään, voi itsensä hyväksyminen edistyä pienin askelin. Omakuva, jonka katsominen tuottaa ihmiselle kokemuksen itsensä hyväksymisestä ja tuottaa näin mielihyvää, korjaa ihmisen mielikuvaa itsestään tavalla, johon on haastavaa sanoa yltää. (Savolainen 2009a, 216, 220; 2009b.)

Rakentaessaan kuvaustilannetta omakuvaa varten, ihminen joutuu pohtimaan, millaisen kuvan itsestään haluaa, mitä puolia haluaa itsessään vahvistaa ja mitä puolia haluaa itsestään näyttää ja tehdä todeksi valokuvan avulla. Otetuista kuvista valikoidaan ja etsitään ne, joissa ihminen tunnistaa oman kokemuksensa. Merkityksellistä kuvaa haluaa tankata kerta toisensa jälkeen silmillään ja näin se alkaa sekoittua mielikuviin ja muistikuviin ihmisestä itsestään. Omakuvat näyttävät ihmiselle sen, miten hän kokee itsensä ja omakuvan katsominen voikin olla vaikeaa ja sen hyväksyminen kestää kauan. Omakuvan hyväksymisprosessin keskeinen ajatus onkin toisto. Ne kuvat, jotka tuntuvat vierailta tai hajottavilta, on lupa hylätä. Jokaisella on itsellään lupa valita, mikä kuvista on itselle totta ja merkityksellistä. On lupa pysähtyä siihen, mikä on oman voimautumisen kannalta merkityksellistä. Erityisen rakkaita ja merkityksellisiä tulee niistä kuvista, joissa ihminen näkee itsensä ja perusolemuksensa. (Savolainen 2009a, 220; 2009b.)

4.1.4 Arjen teemojen kuvaaminen

Savolaisen (2009b) mukaan lähes mikä tahansa arkielämän ajankohtainen teema voi tarjota mahdollisuuden siihen liittyvien tunteiden ja vuorovaikutussuhteiden selkeyttämiseen kuvaamisen avulla. Valokuvaamalla tuodaan näkyväksi asioita, jotka lisäävät voimavaroja, selkeytetään hajanaisia tai kaoottisia asioita sekä tuetaan mahdollisissa muutosprosesseissa.

Yleisimmin arjen teemojen kuvaamiset liittyvät ajankohtaisiin perhetilanteisiin ja perheenjäsenten välisiin suhteisiin. Työyhteisöissä kuvaamisen tavoitteena voi olla työssä jaksaminen tai työilmapiirin parantaminen. Asiakkaan kanssa tehtävissä projekteissa lähtökohta on aina asiakkaan elämäntilanteesta, perhesuhteista ja minäkuvas- ta lähtevien tarpeiden tukeminen. (Savolainen 2009b.)

Voimauttavan valokuvan kuvausprosessit antavat tilaa vaistoille ja luovuudelle, mutta niissä on aina pohjana tavoitteellisuus: ”Mitä haluan tehdä näkyväksi, mitä haluan vahvistaa?” Vaikka kuvaaminen noudattaa luovan prosessin kaavaa, ei lopputulosta voida ennalta tietää. Kuvausta aloittaessa ei tarvitse tietää miksi tietyn teeman kuvaaminen tuntuu tärkeältä ja merkitykselliseltä. (Savolainen 2009a, 222.)

4.2 Voimauttava valokuva ohjaajan näkökulmasta

Menetelmässä ohjaajan tasavertainen asema suhteessa asiakkaaseen varmistetaan sillä, että ohjaajan on ensin läpi käytävä sama prosessi ja tehtävä itse samat valokuvaharjoitukset, joita hän tarjoaa asiakkaalle. Ennen kuin voi riittävällä herkkyydellä kuvata toista ihmistä, on ensin itse saatava kokemus omakuvansa kohtaamisesta ja olemisesta toisen ihmisen kameran edessä. Voimauttavan valokuvan prosessissa ohjaaja luopuu omista ennakkoasenteistaan asiakasta kohtaan ja niiden sijaan keskittyy löytämään ja näkemään sen kaiken hyvän ja arvokkaan, joka meissä kaikissa on. Dialogisen kohtaamisen toteutuessa, asiakas saa korjaavia kokemuksia, kokee tulleensa nähdyksi ja kuulluksi ja työntekijä saa kokemuksen oman työn merkityksellisuuden vahvistumisesta. Ohjaajan ja asiakkaan tasavertaisuus on myös voimauttavan valokuvan voima: menetelmän sisäistäminen ensin oman kokemusmaailman

kautta tarjoaa myös ohjaajalle mahdollisuuden oman elämänsä tarkasteluun. Ohjaajan kannalta kyseessä on jatkuva oppimisen prosessi, jossa hän kerta toisensa jälkeen opettelee luopumaan omasta tietämisestään. Ohjaaja joutuu myös hyväksymään, etteivät hänelle itselleen merkitykselliset kuvat useinkaan ole samoja, joita kuvauksen päähenkilön tärkeimmät kuvat ovat. Emme voi tietää, mikä kuva on toiselle merkityksellinen tai aavistaa, miksi joku kuva on merkityksellinen. (Savolainen 2009a, 220; 2009b; Harju 2009, 237.)

Voimauttava valokuva tarjoaa miltei rajattomat mahdollisuudet voimauttavaan kohtaamiseen asiakastyössä niin yksilö – kuin ryhmätasollakin. Valokuvausprosessi on aina henkilökohtainen kokemus, eikä työntekijä voimauta asiakasta, vaan toimii peilinä ja rinnalla kulkijana. Voimautuminen ei näin ollen ole kiinni ohjaajan kuvaamistaidosta, vaan asiakkaassa itsessään tapahtuvista asioista. (Savolainen 2009b.) Valokuvan osin arkisenkin luonteen vuoksi, sen soveltamismahdollisuudet ovat moninaiset. Valokuva on viestinnällinen väline, joka ei ole kiinni teknisestä tai taiteellisesta osaamisesta. (Halkola 2009, 16.) Keskeisiä teemoja voimauttavassa asiakastyössä ovat eheyttäminen, herättäminen tunnetasolla sekä jokaisessa ihmisessä olevan hyvän näkyväksi tekeminen (Savolainen 2009a, 223).

Savolaisen (2009b) mukaan usein ajatellaan, että työntekijä, joka välittää liikaa, tekee työn itselleen raskaaksi ja että on oman itsensä suojelemista pitäytyä ammatillisessa roolissa. Ehkä asia kuitenkin on juuri päinvastoin; työntekijä ja ohjaaja, joka välittää, tekeekin työn itselleen helpoksi, sillä kaikki, mitä hän tekee, on asiakkaan näkökulmasta vaikuttavaa ja näin myös työ on tekijälleen merkityksellistä ja palkitsevaa. Myös työntekijä voimaantuu kyetessään vahvistamaan toiselle ihmiselle tämän arvokkuuden tunnetta. Työntekijän ylläpitäessä omaa voimautumisprosessiaan ja iloitessaan kehittyneistä kuvaamis- ja kohtaamistaidoistaan, hän omalla innostuksellaan saa myös asiakkaan heittäytymään mukaan ja kokemaan iloa omista onnistumisistaan. (Savolainen 2009a, 223; 2009b.)

Menetelmässä hyödynnetään neljää keskeisintä näkökulmaa: albumikuvat, valokuvaustilanteen vuorovaikutus, omakuva ja arkielämän teemojen kuvaaminen. Ominaista voimauttavan valokuvan projekteille on hyödyntää näitä osa-alueita limittäin. Jokaisella osa-alueella lähestytään asioita hieman eri kulmasta. (Savolainen 2009b.)

5 AINEISTO JA TUTKIMUSMENETELMÄT

Opinnäytetyöni aineisto koostuu aiheeseen liittyvästä saatavilla olevasta tietoperustasta, ajankohtaisista julkaisuista, teemahaastattelusta, prosessin osallistuvasta havainnoinnista sekä saadusta palautteesta projektiin osallistuneilta tahoilta.

5.1 Kohderyhmä ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni kohderyhmä oli Hartolan Yhtenäiskoulun 8. luokka. Koulussa aloitti syksyllä 2017 kaksi kahdeksannen luokan ryhmää ja yhdessä työn tilaajan kanssa opinnäytetyöni päätettiin kohdistaa vain toiselle luokista. Päätöstä tuki opinnäytetyölleni asetetut tavoitteet: luokan ryhmäyttämisen ja luokkahengen tukeminen. Kun tutkimus kohdistui yhteen luokkaan eikä koko vuosiluokkatasoiseen ryhmään, pystyttiin keskittymään nimenomaan tämän luokan tukemiseen. Myönteiset kontaktit vertaisryhmän kanssa ja hyvät ihmissuhteet luovat pohjan nuoren hyvinvoinnille ja tasapainoiselle persoonallisuuden kehitykselle. Tunne, että tulee nähdyksi arvostetusti ja kunnioittaen, antaa elämälle tarkoituksen. (Aho & Laine 1997, 178.)

Opinnäytetyölläni hain vastausta tutkimuskysymyksiini:

- Miten voimauttavan valokuvan – menetelmällä voidaan vaikuttaa luokan ryhmäytymisen tukemiseen ja ryhmän koheesion vahvistamiseen?
- Miten yksilön vahvistaminen vaikuttaa ryhmän yhteishenkeen?

5.2 Tutkimusmenetelmät

Tehtävässä tutkimuksessa on perustana aina tutkimusongelma, joka voidaan ratkaista erilaisilla tutkimusmenetelmillä. Tutkimusongelma voi olla myös asian kehittäminen tai muutoksen aikaansaaminen. Tutkimuksen on tarkoitus tuottaa tietoa asian ymmärryksen ja päätöksenteon tueksi. Ensisijaisesti tutkimusotteen määrittelee tutki-

musongelman luonne. Yksinkertaisimmillaan tutkimusotteet jaetaan kvalitatiiviseen eli laadulliseen sekä kvantitatiiviseen eli määrälliseen tutkimukseen. (Kananen 2010, 20–21.)

Kaiken tutkimuksen pohjana on aina laadullinen tutkimus. Ilman laadullista tutkimusta ei voi olla määrällistä tutkimusta, sillä laadullinen tutkimus on luonut ymmärrystä käytännön elämän ilmiöistä ja asioista. Näiden kahden tutkimusotteen yhdistelmiä ovat case-, kehittämis- ja toimintatutkimus. (Kananen 2014, 21, 23.)

Toteutin tämän opinnäytetyön kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena, jonka tutkimussuuntauksena on tapaustutkimus (casetutkimus). Tapaustutkimukselle on tyypillistä, että tutkitaan yksittäistä tapahtumaa tai rajattua kokonaisuutta käyttämällä monipuolisesti eri menetelmiä. Pohjana tutkimukselle ovat miten – ja miksi – kysymykset. Yksittäistapauksia pyritään tutkimaan niiden luonnollisessa ympäristössä ja yhdenkin tapauksen huolellinen tutkiminen voi tuottaa yksittäistapauksen ylittävää tietoa. (Saaranen – Kauppinen & Puusniemi 2006.)

Tarve opinnäytetyölleni nousi työelämälähtöisesti Hartolan Yhtenäiskoulun henkilökunnan kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Uuden nuorisolain tavoitteena on nuoren kasvun, itsenäistymisen ja yhteisöllisyyden tukeminen sekä monialainen yhteistyö kunnan eri toimijoiden kesken (Nuorisolaki 1285/2016). Opinnäytetyöni kehittäminen yhteistyössä Hartolan kunnan nuorisotoimen ja Yhtenäiskoulun kesken vastaa näihin tavoitteisiin.

5.3 Aineistonkeruu

Opinnäytetyöni aineisto koostuu aiheeseen liittyvästä tietoperustasta, ajankohtaisesta aineistosta, puolistrukturoidusta teemahaastattelusta, prosessin osallistuvasta havainnoinnista sekä saadusta palautteesta projektiin osallistuneilta tahoilta.

Tutkimuksen keskiössä ovat erilaiset menetelmät; niiden valinnat sekä käyttö ja tavoitteena tuottaa luotettava, uskottava ja totuudenmukainen ratkaisu tutkimusongelmaan. Osa aineistosta on jo olemassa olevaa (sekundääri), jota voidaan hyödyntää

tutkimuksessa sellaisenaan. Lisäksi lähes aina aineistoa kerätään myös havainnoinnilla sekä haastattelujen ja kyselyjen pohjalta. (Kananen 2010, 64–65.)

Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa käydään kaikkien haastateltavien kanssa läpi samat teemat ja aihepiirit, mutta kysymysten muotoilu ja järjestys voivat vaihdella (Ruusuvoori & Tiittula 2009, 11). Laatiakseen haastattelun teemat, on tutkijalla oltava jonkinlainen ennakkokäsitys tutkittavasta ilmiöstä. Teemahaastattelun avulla pyritään ymmärtämään ja saamaan käsitys tutkittavasta ilmiöstä. Tämä haastattelumuoto edellyttää haastateltavan ja haastattelijan fyysistä läsnäoloa. Haastattelun teemat kootaan ilmiöön liittyvistä asioista. (Kananen 2014, 72–74.) Kananen (2010, 58) mukaan haastattelujen nauhoittaminen on paras tapa tallentamiseen, sillä tämä vapauttaa haastattelijan vastausten kirjoittamisesta haastattelutilanteessa. Näin haastattelija on paremmin läsnä haastattelutilanteessa. Lisäksi digitaalisessa tallenteessa kuuluu äänenpainot, tauot yms. jotka voivat olla tutkittavan asian kannalta tärkeitä ja tallenteeseen voidaan aina palata uudelleen.

Opinnäytetyöni alkuasetelman pohjana oli koulusta saatu tieto, että luokan ryhmytyksen avuksi kaivataan tukea. Saadakseni tietoa, millainen luokan lähtötilanne voimauttavan valokuvan – projektiin oli, puolistrukturoitu teemahaastattelu oli tarkoitukseen sopiva menetelmä. Siinä olisin fyysisesti läsnä oppilaiden kanssa haastattelutilanteessa ja pienryhmissä voisin samalla havainnoida oppilaiden toimintaa ryhmän sisällä.

Pohtiessani teemoja oppilaiden haastattelujen pohjaksi, pidin mielessä tutkimuskysymykseni; mitä halusin selvittää opinnäytetyölläni. Ja mitä asioita halusin selvittää voimauttavan valokuvan – projektin aloittamista varten. Ennen haastattelupäivää pohdin hyvissä ajoin haluttujen teemojen pohjalta kysymysrunkoa, jonka kanssa edettä haastattelutilanteessa. Puolistrukturoidulle teemahaastattelulle on tyypillistä, että samat kysymykset esitetään kaikille haastateltaville, mutta kysymysten järjestys saattaa vaihdella. Tärkeintä onkin, että kaikki teemat tulee käsiteltyä. (Eskola & Suoranta 1998, 87.)

Yleistä on, että aineiston analyysistä nousee esiin uusia kysymyksiä, jotka käydään haastateltavien kanssa läpi uudelleen. Teemahaastattelusta selviää harvoin vain yh-

dellä haastattelukerralla, mutta aloitteleva tutkija käy usein läpi vain yhden haastattelukerran ja näin tuotettu tieto saattaa jäädä pintapuoliseksi. (Kananen 2014, 76.) Aineistonkeruuta varten toteutin luokalle kerran puolistrukturoidun teemahaastattelun pienryhmissä ja sen lisäksi toteutin yksilöhaastatteluita prosessin etenemisen ohessa.

Havainnoinnilla voidaan tuottaa tutkimukseen monipuolista tietoa, mutta menetelmän käyttökelpoisuus riippuu tutkittavana olevasta ilmiöstä, jonka on oltava havainnoitavissa. Lisäksi tutkijan suhde tutkittavaan ilmiöön määrittelee kerättävän aineiston määrää. Havainnoinnin asteita on piilohavainnointi, suora havainnointi, osallistava havainnointi ja osallistuva havainnointi. Piilohavainnoinnissa havainnoinnin kohteet eivät ole tietoisia havainnoinnista. Suorassa havainnoinnissa tutkija seuraa ilmiötä sen luontaisessa ympäristössä ja muut toimijat ovat tietoisia havainnoinnista. Osallistuvassa havainnoinnissa tutkija on fyysisesti läsnä tutkimustilanteessa. (Kananen 2010, 49–50.) Itse toteutin työssäni osallistuvaa havainnointia. Voimauttavan valokuvan – projektin kuvaustilanteessa olin läsnä ja tukena oppilaiden kuvausprosessille, mutta sekä oma albumi – työskentelyssä, että omakuva – työskentelyssä olin osallistuvassa asemassa oppilaiden kanssa.

5.3 Aineiston analyysi

Tiedonkeruu ja analysointivaihetta on vaikea erottaa toisistaan. Analyysivaihe tuottaa aineistoa siitä, tarvitaanko lisää tietoa jostain aiheesta, ja jos tarvitaan, niin millaista tietoa. Laadullista tutkimusta kutsutaan aineistolähtöiseksi tutkimukseksi, sillä siinä aineisto ohjaa tutkimuksen etenemistä. Tämän tutkimusmuodon keskiössä ovat sykliisyys ja jatkuva reflektointi. (Kananen 2010, 50.)

Kun aineisto on tallennettu esimerkiksi nauhuriin, tavallisin aineiston purkamistapa on litterointi eli sen kirjoittaminen tekstiksi. Haastattelun mahdollisimman nopea analysointi parantaa sen laatua ja antaa tutkijalle mahdollisuuden kasvattaa tietomääräänsä tiedonkeruun myötä. Litteroinnin haasteeksi voidaan nostaa se, ettei etukäteen voi tietää mitä kaikkea aineistosta tarvitaan. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 138, 185; Kananen 2014, 76, 102.) Heti haastattelujen jälkeen kuuntelin materiaalin läpi tarkastaakseni,

että kaikkien ryhmien haastattelut olivat tallessa. Päätin litteroida haastattelut saman päivän iltana, jotta haastattelut olisivat itselläni vielä tuoreessa muistissa. Digitaalista materiaalia oli kolmesta haastattelusta kertynyt noin 70 minuutin verran. Litteroin materiaalin sanatarkasti ja kolmen ryhmän haastattelujen litteroinnista syntyi tekstiä 19 sivua. Litteroidusta materiaalista jätin pois oppilaiden tunnistetiedot kuten nimen ja sukupuolen. Litterointivaiheessa huomioitavaa oli nuorten kielenkäyttö ja tyyli puhua. Osa vastasi pitkästi, monella lauseella, kun taas osa yhdellä sanalla tai lauseella.

Teemahaastatteluni rakentui aiemmin asettamistani teemoista ja alkuun pyrin litteroidusta tekstimassasta erottamaan tutkimuksen kannalta olennaiset aiheet teemoittain. Tätä kutsutaan teemoitteluksi. Laadullisen tutkimuksen analysointi voi helposti jäädä pelkäksi haastateltavien henkilöiden sitaattikokoelmaksi, joten huomiota on syytä kiinnittää siihen, että teoria ja sitaatit ovat vuorovaikutuksessa. (Eskola & Suoranta 1998, 175–176.) Teemoittelun alkuun luin litteroidun materiaalin useamman kerran läpi. Koodasin tekstiä tekemällä käsin merkintöjä printattuihin sivuihin. Koodaukseen ei ole yhtä ainoa oikeaa tapaa vaan jokainen koodausjärjestelmä on kirjoittajansa näköinen. Tärkeää on, ettei koodaamisella vähennetä aineiston laadullisen tiedon määrää, sillä koodaus ei ole lopullinen analyysi aineistosta vaan välivaihe. (Kananen 2014, 104.)

Käydessäni läpi oppilaiden vastauksia teemoittain, samanlaisia vastauksia alkoi tulla esiin. Osa luokkaa koskevista asioista koettiin samanlaisina ja vastauksista tuli esiin saturaatiopiste. Saturaatiolla eli kylläntymisellä tarkoitetaan, ettei aineisto tuota enää uutta tietoa, vaan alkaa toistaa itseään (Eskola & Suoranta 1998, 62).

Teemahaastattelut rakensivat pohjan voimauttavan valokuvan – projektin aloittamiseen. Sain arvokasta tietoa, kuinka oppilaat kokevat luokassa olemisen ja luokkahengen. Luokan pienuuden vuoksi, 14 oppilasta, en ole opinnäytetyön johtopäätöksissä ja pohdintaosuudessa käynyt tuloksia läpi yksilötasolla oppilaiden anonymiteetin säilyttämiseksi.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on tärkeää huomioida, että tutkimusasetelma on ollut kunnossa ja tutkimusprosessia toteutettaessa on huomioitu hyvän tieteellisen tutkimuksen peruseriaatteita. Hyvä ennakkosuunnittelu luo pohjan luotettavuustarkastelulle. On syytä määritellä tarkasti ja perustellusti niin tutkimuksen tarkoitus, tutkimusongelma, tutkimuskysymykset kuin käsitteetkin. Kaiken luotettavuustarkastelun keskiössä on riittävä dokumentaatio ja valintojen sekä ratkaisujen perustelut. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijalla on merkittävä rooli, sillä hän päättää ketä tutkitaan, mitä kysytään ja ei kysytä sekä miten kerätty aineisto analysoidaan ja tulkitaan. (Kananen 2014, 150 – 151.)

Parantaakseni työn luotettavuuden arviointia, kuvasin mahdollisimman tarkasti työväni tutkimusprosessin kulkua. Oppilaita koskevissa asioissa kysyin luvan opinnäytetyön tekemiseen sekä työn tilaajalta Hartolan yhtenäiskoululta, että oppilaiden huoltajilta. Litteroin tehdyt haastattelut totuudenmukaisesti ja mahdollisimman sanatarkasti. Opinnäytetyöni osana käytin sanatarkkoja lainauksia ilman oppilaiden tunnistetietoja. Kuitenkaan oppilaiden anonymiteetin säilymiseksi en voinut käyttää kaikkea opinnäytetyöhöni liittyvää aineistoa tässä raportissa. Opinnäytetyötäni koskevia materiaaleja ja kuvia säilytin erityisellä huolella, etteivät ne olleet ulkopuolisten saatavilla. Opinnäytetyön prosessin päätyttyä materiaalit tulee hävittää asianmukaisesti.

Opinnäytetyöni toiminnallinen osuus toteutettiin voimauttavan valokuvan – menetelmää käyttäen ja vaikka olen itse käynyt voimauttavan valokuvan – perusteet koulutukset, varmistin vielä menetelmän kehittäjä Miina Savolaiselta luvan käyttää menetelmää osana opinnäytetyötäni. Tämän lisäksi olen käyttänyt Miina Savolaisen kanssani käymää keskustelua yhtenä työni teoriaosuuden lähteenä.

6 PROJEKTIN TOTEUTUS

6.1 Projektin aloitus

Projektin toteutus saatiin alkuun Yhtenäiskoulun rehtorin annettua minulle luvan projektin toteutukseen yhteistyössä koulun henkilökunnan kanssa. Kohderyhmäksi valikoitui toinen koulun 8. luokista ja yhdessä ko. luokan luokanvalvojan kanssa suunniteltiin projektin aikataulun ja tarkastelimme opinnäytetyölle asetettuja tavoitteita suhteessa luokkaan.

Tunti 1: Esittäytyminen oppilaille

Ensimmäisen oppitunnin ajankohta oli 26.9.2017. Luokanvalvoja esitteli minut luokalle ja kerroin oppilaille tulevan projektimme sisällöistä ja toteutustavasta: teemahaastattelusta ja voimauttavan valokuvan – projektista. Luokka otti minut hyvin vastaan ja minulle jäi käsitys, että he olivat lähdössä hyvillä mielin projektiin mukaan. Yhteisen projektimme aluksi kertoisin oppilaiden lisäksi myös heidän huoltajilleen opinnäytetyöni sisällöstä ja kysyisin luvan oppilaiden osallistumiseen. Kerroin oppilaille, mitä tulimme syksyn aikana tekemään ja sovimme, että kerron projektin tarkemmasta aikataulullisesta etenemisestä luokanvalvojan kautta.

Lähetin Wilman kautta huoltajille viestin projektista ja kysyin lupaa oppilaille osallistua. Lisäksi lähestyin niitä huoltajia, joita ei tavoiteta Wilman kautta, paperisella tiedotteella sekä sähköpostilla ja puhelimitse (Liite1). Kaikki 14 oppilasta saivat luvan osallistua. Teemahaastattelupäivän varmistuttua, varasin kaksi tulkkia haastattelupäiväksi. Heidän läsnäolonsa ei olisi ollut välttämätöntä, mutta halusin, että haastattelutilanteessa tulevat kaikki varmasti ymmärretyksi ja saavat ilmaista mielipiteensä.

6.2 Teemahaastattelut

Tunti 2: Teemahaastattelujen toteutus pienryhmissä

Olimme sopineet luokanvalvojan kanssa haastattelupäiväksi 18.10.2017. Pienryhmissä tapahtuvia teemahaastatteluita varten luokka jaettiin luokanvalvojan johdolla 3-4 oppilaan pienryhmiin. Oppilaat kävivät haastattelussa oppitunnin ohessa. Tilana toimi luokanvalvojan luokan viereinen luokka, johon oli kulku luokan sivuovesta. Kyseisenä päivänä kolme oppilasta oli poissa koulusta, mutta päätin silti toteuttaa haas-

tattelut, koska päivälle oli jo varattuna paikalle kaksi tarvittavaa tulkkia. Pienryhmiä oli haastatteluissa kolme ja yhdessä ryhmässä olivat lisäksi läsnä tulkit.

Haastattelujen alkuun kerroin oppilaille omista opinnoistani Humanistisessa ammattikorkeakoulussa ja opinnäytetyöstäni. Kerroin miksi haastattelut tehdään ja mihin saamaani materiaalia käyttäisin. Lisäksi korostin oppilaille, etten käyttäisi opinnäytetyössäni heidän vastauksiaan niin, että heidät voitaisiin niistä tunnistaa ja hävittäisin haastattelumateriaalin asianmukaisesti, kun en sitä enää tarvitsisi. Nauhoitin haastattelut iPadin nauhoittimella ja kerroin tästä oppilaille ennen haastattelun alkua. Kerroin heille myös nauhoitetun materiaalin purkamisesta eli kuuntelisin jokaisen ryhmän vastaukset läpi ja kirjoittaisin ne sanatarkasti ylös. Ennen haastattelun alkua oli tärkeää kysyä, oliko oppilailla jotain kysyttävää tai epäselvää aiheesta. Haastattelun loppuun keskustelin jokaisen ryhmän kanssa tulossa olevasta voimauttavan valokuvan – projektista.

6.3 Haastattelujen analysointi

Lähtökohta teemahaastatteluille oli koululta saamani tieto siitä, että luokan ryhmytyksen kanssa kaivattaisiin tukea. Tämän tiedon ympärille rakensin haastattelun rungon teemat ja kysymykset. Haastattelun teemoiksi valitsin: luokkahenki, kaverisuhteet, kiusaaminen ja ryhmytyminen. Näiden teemojen alle muodostin haastattelurungoksi kysymyksiä, joita kävimme oppilaiden kanssa läpi. Haastattelurunko liitteenä (Liite 2). Haastattelut olivat kestoltaan 15 minuutista puoleen tuntiin. Niihin osallistui 11 / 14 luokan oppilaista. Ryhmien dynamiikka oli toimiva ja haastattelutilanteessa jokaisella oli tilaa tuoda äänensä kuuluviin ja toisten mielipiteitä kunnioitettiin. Ryhmien välillä oli eroja siinä, kuinka rohkeasti oppilaat lähtivät puhumaan aneetuista teemoista. Yksi ryhmistä oli selvästi hiljaisiin eikä vapaamuotoista keskustelua teemojen ympärillä juurikaan syntynyt.

Tässä teemoittain esille noussut aineisto:

1. Luokkahenki

Kaikkien oppilaiden mielestä luokalla on ihan hyvä tai hyvä luokkahenki ja yhdeksän oppilaista oli sitä mieltä, että voivat olla luokassa oma itsensä. Yksi oppilaista koki, ettei uskalla epäonnistua luokassa, tai jos yrittää ja epäonnistuu, niin kynnys kouluun tulemiseen kasvaa. Oppilaiden mielestä luokkahenkeen pystyy vaikuttamaan sillä, miten luokassa ollaan. Kymmenen oppilasta kertoi, että kouluun oli kiva tulla.

2. Kaverisuhteet

Kuudella oppilaista on ystäviä omalla luokalla, mutta viisi oppilaista koki, ettei heillä ollut ystäviä omalla luokalla. Kaikki olivat kuitenkin sitä mieltä, että jokaisella on luokassa ainakin yksi kaveri.

Kaikki oppilaat käyttävät sosiaalisen median appeja (esim. instagram, snapchat ja osalla facebook) ja yhdeksällä oppilaalla on somessa myös luokkakavereita seuraajina ja kavereina. Yhdeksän heistä hyväksyy myös luokkakavereiden kaveripyynnöt somessa. Viisi oppilasta kertoi moikkaavansa luokkakavereita vapaa-ajalla aina tai joskus.

3. Kiusaaminen

Kahdeksan luokan oppilaista oli sitä mieltä, ettei luokassa kiusata ketään. Kolme oppilaista koki, että luokassa on sanallista kiusaamista. Kaikki olivat sitä mieltä, että kiusaamiseen tulisi puuttua ja että opettajat puuttuvat kiusaamiseen, jos sitä näkevät. Kuusi oppilaista puuttuisi tilanteeseen, jos oman luokan oppilasta kiusaisi joku luokan ulkopuolinen oppilas. Kolme oppilasta kertoi, että puuttuisivat tilanteeseen joidenkin oppilaiden kohdalla. Kukaan oppilaista ei kokenut, että luokassa olisi oppilaiden kesken sellaisia asioita, joista erityisesti toivoisi opettajan tietävän.

4. Ryhmäytyminen

Kahdeksan oppilasta koki, että ryhmätyöt onnistuvat ja kolme oppilasta vastasi ryhmätöiden onnistuvan joskus. Kuuden oppilaan mielestä ryhmätyöt onnistuvat paremmin, jos opettaja jakaa ryhmät ja yhdeksän oppilaista koki, että pysyvät toimimaan ryhmässä kaikkien kanssa. Kaikki oppilaat olivat yhtä mieltä siitä, ettei kukaan jää luokassa yksin.

Teemahaastattelujen pohjalta luokan ryhmäytyminen ja ryhmäkoheesio näyttäytyivät eri valossa kuin koululta ennakkoon saamani tieto. Ennen haastatteluja ennakkoin vastauksia mielessäni ja odotukseni oli, että useampi oppilas olisi kokenut luokkahengen heikoksi ja siitä syystä kouluun ei olisi kiva tulla. Tulokset kuitenkin yllättivät minut eikä tutkijan osassa ennakko-odotuksille saa antaa liian suurta painoarvoa. Haastattelujen jälkeen olin kuitenkin yllätynyt tilanteesta ja ehkä vähän hämmennytkin mihin tarpeeseen voimauttavan valokuvan – projekti vastaisi. Oppilaiden vastauksien tarkempi analysointi kuitenkin toi esiin muita piirteitä luokasta, joihin voimauttava valokuva voisi tuoda vahvistusta. Nuorten vahvistaminen yksilötasolla toisi vahvuutta myös luokan ryhmähenkeen. Teemahaastattelujen vastauksien pohjalta koin, että opinnäytetyöni tutkimuskysymykset olivat oikeat.

Koin, että tämän haastattelumallin avulla sain tutkimukseni pohjatiedoksi nuorten näkemykset luokan tilanteesta ja teemahaastattelun avulla haastattelu pysyi aiheessa. Minulle ohjaajana oli haastattelutilanteessa tärkeää luoda kontaktia jokaiseen ryhmässä olleeseen oppilaaseen. Nauhoittamalla haastattelut minun oli helppo olla tilanteessa läsnä ja kohdata oppilaat keskusteleivassa ilmapiirissä. Jos olisin alkanut kirjoittamaan vastauksia ylös haastattelujen aikana, olisi vuorovaikutus ja läsnäoloni häiriintynyt. Ryhmäkohtaisia muistiinpanoja itselleni tein aina haastattelun loputtua ja ennen kuin uusi ryhmä tuli haastatteluun. Kohtaamalla oppilaat kasvokkain, tulin oppilaille tutummaksi ja lähtökohta voimauttavan valokuvan – projektia varten oli luonnollisempi ja luottamuksellisempi.

6.4 Voimauttava valokuva – projekti

Tunti 3: Oma albumi – ja omakuva – työskentelyt

Projektin toiminnallinen osuus eli voimauttava valokuva sovittiin toteutettavaksi perjantaina 10.11.2017 kahdella ensimmäisellä oppitunnilla. Saman viikon maanantaina toimitin luokanvalvojalle tiedotteen perjantaista (Liite 3), jonka hän tiistaiamuna laittoi Wilma-sovelluksen kautta tiedoksi oppilaille ja huoltajilla. Keskiviikkona 8.11.2017 poikkesin aamulla luokan yhteisellä tunnilla. Muistutin oppilaita, että tapaamme per-

jantaina ja kaikilla olisi hyvä olla mukana 1-3 valitsemaansa oma albumikuvaa antamieni ohjeiden mukaan. Tämän saman infon oppilaat olivat jo saaneet Wilma-viestissä, mutta juttelin luokanvalvojan kanssa, että olisi vain hyvä, jos vielä lähempänä itse projektin toteutusta kävisin tapaamassa oppilaita. Keskiviikkona jätin luokkaan myös muutaman tulostetun version Wilma-viestistä oppilaiden saataville. Näin tieto perjantain projektista oli saatavilla useammasta eri lähteestä.

Ennen perjantain oppitunteja olin sopinut luokanvalvojan kanssa, että hän varaisi luokan käyttöön koululta iPadit (14kpl) sekä tarkistaisi koululta, mikä toinen luokkatila olisi käytössämme. Saavuin itse perjantaina koululle hyvissä ajoin ennen oppitunnin alkua tarkistamaan sekä iPadien että luokkatilojen varaustilanteen. Kaikki oli valmiina. Luokanvalvojan kanssa keskustelimme luokan tilanteesta, eikä kukaan oppilaista ollut ilmoittanut poissaolosta. Kaikki luokan 14 oppilasta saapuivat kouluun.

Projektin toiminnallisessa osuudessa minulla oli työparinani kunnan etsivä nuorisotyöntekijä. Olemme käyneet yhdessä voimauttava valokuva - perusteet menetelmäkoulutuksen, joten hän pystyi toimimaan projektissa työparinani ja ohjaamaan toisen pienryhmän oma albumi – työskentelyn. Vastuu projektin suunnittelusta oli opinnäyte-työntekijänä minulla.

Ennen tunnin alkua olin jakanut luokan kahteen ryhmään ja neuvotellut siitä luokanvalvojan kanssa. Tunnin alussa yhdessä kaikkien oppilaiden kanssa kerrattiin vielä seuraavan kahden oppitunnin ohjelma sekä sovittiin yhteisesti aikataulu, mihin mennessä olisi viimeistään palattava luokkaan. Kerroin oppilaille ryhmäjaot ja ryhmä 2 lähti toisen ohjaajan; etsivän nuorisotyöntekijän, kanssa eri luokkatilaan toteuttamaan oma albumi – työskentelyn. Edellisenä päivänä olimme toisen ohjaajan kanssa käyneet vielä läpi, miten toteutamme oma albumi – työskentelyn, jotta toimintamallimme olisi sama. Sovimme, että auttaisimme oppilaita virittäytymään tunnelmaan näyttämällä omat tärkeät valokuvamme, jotka olimme valinneet samojen ohjeiden mukaan kuin oppilaatkin. Oma albumi – työskentelyn tavoitteena oli harjoitella oppilaiden kanssa niin oman kuin toistenkin kuvien katsomista. Näin saatiin jokainen oppilas näkyväksi ryhmässä. (Savolainen 2017.)

Työskentelin itse ryhmä 1 kanssa. Alkuun järjestimme pulpetit ympyrän muotoon niin, että kaikki näkivät toisensa. Tunnelma oli selvästi jännittynyt ja alkuun juttelinkin oppilaille voimauttavan valokuvan menetelmästä yleisesti. Olimme käyneet koko luokan kanssa läpi yhteiset säännöt kuvien katsomiselle, mutta kävimme ne vielä pienryhmässä läpi. Toisten kuvia katsottaisiin lempeällä katseella kunnioittavasti ja turhat ilveilyt ja läpänheitot jätettäisiin hetkestä pois. Ryhmässäni oli kahdeksan oppilasta ja heistä kuudella oli mukanaan vähintään yksi valokuva joko paperisena tai puhelimesa.

Aloitimme oma albumi – työskentelyn minun valokuvillani. Olin valinnut mukaani kolme valokuvaa, jotka kertoivat minulle tärkeistä asioista. Näytin kuvat oppilaille ja kerroin, miksi olin valinnut juuri ne kuvat, mitä kuvat kertoivat minusta ja minulle merkityksellisistä asioista. Elämäntarinallisen oma albumi – työskentelyn avulla voidaan tutkia jokaisen omaa elämänmatkaa, perhesuhteita ja yksilön omia erilaisia puolia ja rooleja sekä tuoda näkyväksi eri elämänalueisiin liittyviä teemoja, joita halutaan vahvistaa. Omien kuvien avulla voidaan löytää piiloon jääneitä voimavaroja. Ennen omakuva – työskentelyn aloitusta oma albumi – työskentely toimii kuin tutustumistyöpajana voimauttavaan valokuvaan ja luo näin hyvän herkistymisen aiheeseen. (Savolainen 2008, 2017.)

Oppilaiden oma albumi – kuvien katselukierros sujui hyvin. Kaikki katsoivat toistensa kuvat ihailien, hyväksyvästi ja toisen hetkeä kunnioittaen eikä oppilaiden kesken tullut naureskelua tai ilveilyä toisten eikä omille kuville. Myös oppilaat, joilla ei ollut omia kuvia mukana, osallistuivat kuvien katsomiseen. Oppilailla olivat kuvat mukana joko paperisena tai puhelimesa. Kuvien aiheet vaihtelivat omista lapsuuskuvista sisarus-ten ja lemmikkien kuviin. Ryhmästä kahdella oppilaalla ei ollut omia kuvia mukana.

Oma albumi – työskentelyn jälkeen kerroin oppilaille, että omakuva - työskentely toteutettaisiin pareittain. Oppilaat saisivat valita itse parinsa, kunhan kukaan ei ottaisi ”sitä parasta kaveriaan” parikseen. Oppilaat eivät kuitenkaan olleet halukkaita valitsemaan parejaan itse, vaan toivoivat, että parit arvottaisiin ja näin sitten toimittiin. Jokainen oppilas kirjoitti nimensä paperille ja parit valittiin nostamalla kaksi nimilappua peräkkäin pussista. Parien arvonta sujui hyvin. Arvonnan tulokset otettiin vastaan ilman vastaväitteitä tai kommentteja arvonnän tuloksista.

Kertasimme oppilaiden kanssa omakuva - työskentelyn ”säännöt” eli perinteinen kuvausasetelma käännettäisiin pääläelleen ja kuvattava olisikin se, joka saa päättää millaisen kuvan haluaa itsestään. Kuvaajan tärkein rooli olisi olla katse kuvattavalle ja sanoittaa kameran takaa näkemäänsä. Näin kuvattavana oleva voisi luottaa, että toinen näkee hänessä jotain arvokasta ja merkityksellistä. (Savolainen 2009b.) Koska olin tavannut luokkaa jo aiemmin ja kertonut omakuva – työskentelystä, oppilailla oli ollut mahdollisuus jo ennakkoon miettiä millaisen kuvan haluaisi itsestään. Osalla ryhmän oppilaista oli jo selkeä idea omasta kuvastaan. Jaoin jokaiselle parille käyttöön iPadin ja muistutin ettei otettavien kuvien lukumäärää ole rajattu. Lisäksi kerroin toiveen, ettei yhtään kuvaa poistettaisi kesken kuvauksen. Lisäksi kävimme läpi kuvausalueen. Oppilailla ei ollut projektista muuta kysyttävää kuin: ” Voiko jo lähteä kuvaamaan?”

Ryhmä 2 siirtyi toisen ohjaajan ja luokanvalvojan kanssa omaan luokkatilaansa, jossa alkuun järjestettiin pulpetit ympyrän muotoon, jotta kaikki näkisivät toisensa. Ryhmässä oli kuusi oppilasta ja heistä kaikilla oli vähintään yksi kuva mukaan; joko paperisena tai omassa puhelimessaan. Samoin luokanvalvojalla oli omat kuvansa mukana. Nuorista oli aistittavissa jännitys ja kuvien katsominen alkoikin ohjaajan omakuvien katsomisella. Tämän jälkeen sekä luokanvalvoja että nuoret saivat vuorollaan näyttää oman kuvansa ja kertoa kuvastaan. Jokainen laittoi kuvansa kiertoon ryhmässä, myös puhelimessa olevan kuvan. Nuoret suhtautuivat toisiinsa kannustavasti ja toisen vuoroa ja tarinaa kunnioitettiin. Kukaan ei kommentoinut ikävästi, vähätellen tai ilmeilnyt kuville tai tarinan aikana. Useammalla nuorella oli hyvin henkilökohtainen tarina kerrottavanaan (esim. koulukiusaaminen tai läheisen kuolema). Kuvien läpikäyminen herätti niin nuorissa, opettajassa kuin ohjaajassakin tunteita. (Hakulinen 2017.)

Omakuva – työskentelyä varten parien muodostaminen onnistui omatoimisesti ja nuoret poistuivat omalta mukavuusalueeltaan, eivätkä valinneet sitä parasta / tutuinta luokkakaveria. Ennen kuvauksen alkua käytiin läpi ”säännöt” kuvaamiselle ja jokainen pari sai kuvausta varten käyttöönsä iPadin. (Hakulinen, 2017.)

Projektin valokuvausosuus toteutettiin koulun alueella. Ohjeistus oppilaille oli, että he saisivat kuvata pareittain sekä koulun sisätiloissa, että piha-alueella, kunhan eivät häiritsisi oppitunteja ja pysyisivät koulun rajojen sisäpuolella. Meitä ohjaajia oli kolme valvomassa; minä, etsivä nuorisotyöntekijä sekä koulun erityisopettaja. Meistä ohjaajista yksi oli koko ajan koulun sisätiloissa. Alkuun osa pareista hakeutui isoksi ryhmäksi ja tilanne vaati ohjaajan käymistä tilanteessa, jotta parityöskentely lähti käyntiin. Tämän jälkeen riitti, että ohjaajat kiersivät kuvausalueita ja kannustivat pareja suunnittelemaan yhdessä, millaisia kuvia haluaisivat. Haasteensa toi koulun piha-alueen koko. Kun kaikki seitsemän paria oli ulkona kuvaamassa, väistämättä tuli tilanteita, että useampi pari oli samassa paikassa kuvaamassa. Kuvausalueen laajentaminen ohjatusti koulunrajojen ulkopuolelle olisi kehiteltävä ajatus.

Oppilaiden kanssa sovitun valokuvaamisen päätösajankohdan kanssa päällekkäin alkoi toinen koululla käytössä olevista pitkistä välitunneista ja tämä aiheutti osassa oppilaista levottomuutta. Olisi pitänyt päästä lähtemään heti, kun oma työskentely oli valmis. Pysyin kuitenkin päätöksessämme, että kokoonnumme vielä koko luokka yhteen. Kävimme lyhyen yhteenvedon oppilaiden kanssa aamupäivän ohjelmasta, keräsin pareilta iPadit ja kerroin miten projektimme jatkossa etenisi. Lisäksi oppilaat saivat isot kiitokset ja kehut meiltä ohjaajilta heittäytymisestään kuvaamistilanteeseen. Sovimme, että seuraavan viikon maanantaina tulisin kouluun tietokoneen kanssa ja oppilaat pääsisivät yksitellen katsomaan kanssani omat kuvansa.

Otin projektissa käytetyt iPadit mukaani ja kävin kuvat läpit. Olin esittänyt oppilaille toiveen, ettei otettuja kuvia poistettaisi tableteilta, mutta osa pareista oli poistanut kuvia. IPadilta pystyy palauttamaan poistetut kuvat takaisin ja palautin kaikki poistetut kuvat takaisin. Siirsin kuvat omalle tietokoneelleni ja otin kuvista varmuuskopiot ulkoiselle kovalevyllä. Kuvia oli kertynyt 4 – 130 / oppilas ja omakuvien lisäksi kaksi pareista oli kuvannut myös parikuvia. Tämän jälkeen poistin kuvat koulun iPadeilta ja palautin tabletit koululle.

6.5 Projektin läpikäyminen

Tunti 4: Omakuva – työskentelyssä otettujen kuvien katsominen

Seuraavalle maanantaille 13.11.2017 olimme sopineet, että olisin koululla tapaamassa oppilaita. Kuvien katsominen järjestettiin luokanvalvojan tunnin yhteydessä niin, että oppilaat kävivät yksitellen katsomassa omat kuvansa tietokoneeltani, toisten ollessa tuntiopetuksessa mukana. Oppilaat saivat omassa tahdissa käydä omat kuvansa läpi ja valita halutessaan heti oman suosikkinsa kuvista. Kuvien katselun yhteydessä keskustelimme omakuva – työskentelystä ja miltä oman parin kanssa kuvaaminen oli tuntunut. Palaute oppilailta oli myönteistä ja osalle oppilaista parityöskentely oli tuonut uusia myönteisiä piirteitä ilmi luokkakaverista. Harmillisesti osa oppilaista oli sovittuna päivänä sairaana. Sovimme luokanvalvojan kanssa, että tulisin seuraavana päivänä koululle tapaamaan poissaolleita oppilaita, jos he olisivat paikalla. Oppilaat olivat kuitenkin poissa vielä seuraavana päivänäkin. Keskiiviikkona 15.11.2017 kävin teettämässä omakuva – työskentelyn valokuvat oppilaille paperikuviksi.

Tunti 5: Omakuva – työskentely koko luokan kesken

Torstaiamulle 16.11.2017 olimme sopineet luokanvalvojan tunnille valokuvien läpikäymisen koko luokka yhdessä minun, etsivän nuorisotyöntekijän ja luokanvalvojan kanssa. Yksi luokan oppilaista oli poissa koulusta. Aluksi järjestimme pulpetit ympyrän muotoon niin, että kaikki näkisivät toisensa. Jaoin jokaiselle oppilaalle hänen omat kuvansa paperikuvina. Oppilaat saivat rauhassa hetken katsoa omia kuviaan ja valita sen yhden, hänelle tärkeimmän omakuvan, jonka olisi valmis jakamaan luokan kanssa. Kuvat käytiin yhdessä läpi oma albumi – työskentelystä tutulla tavalla: jokainen sai vuorollaan näyttää valitsemansa kuvan ja laittaa sen kiertämään rinkiin. Näin jokainen tuli nähdyksi, valitsemansa kuvan kautta. Jokainen oppilas oli valmis näyttämään oman valitsemansa kuvan koko luokalle. Kuvia pysähdyttiin katsomaan rauhassa, kunnioittavasti ja luokassa oli täysin hiljaista. Alussa olin toki muistuttanut, että kuvista ei ole lupa sanoa negatiivisia asioista ja turhat ilveilyt ja nauramiset jätetään hetkestä pois. Mutta tunnelma luokassa oli niin intensiivinen, että sitä on vaikea sanoa kuvata. Jokainen todella pysähtyi hetkeksi katsomaan jokaista kuvaa, joka kiersi. Ja oppilaista näki, kuinka paljon jännitti, kun oma kuva kiersi luokassa. Katse kiersi oman kuvan mukana ja seurasi toisten reaktiota. Eikä kukaan kommentoinut kuvista, omastakaan, mitään negatiivista tai ilkeää. Ei naurettu, eikä ilveilyt. Jokainen sai tulla nähdyksi sellaisena kuin oli itse valinnut tulla nähdyksi oman kuvansa kautta.

Ohjaajan näkökulmasta kokemus oli huikea. Se, miten oppilaat kunnioittivat toistensa kuvia ja todella katsoivat jokaista kuvaa. Sanoin kuvaamaton kokemus. Tämä toi meille yhteisen kokemuksen ja oppilaat saivat tulla nähdyksi omana itsenään myös ohjaajien ja luokanvalvojan silmissä. Tämä on tärkeää nuoren minäkäsityksen kannalta.

Luokanvalvojan osallistuminen oma albumi – ja omakuva – työskentelyyn oli tärkeää koko luokalle keskinäisen tunnelman luomisen vuoksi. Kiilakoski (2014, 37, 40) kirjoittaa, että luottamus oppilaiden ja opettajan välille rakentuu vastavuoroisuudelle, yhdessä tekemisille ja kohtaamisille. Oppilaille tärkeitä turvallisuuskokemuksia on se, että hän tuntee voivansa luottaa opettajaan ja kertoa tälle asioita. Tämän luokan kohdalla luokanvalvojalla on kuluneen syksyn aikana 3h opetusta viikossa omalle luokalleen, joten oppilaat ovat jääneet etäälle. Tästä syystä oli erityisen tärkeää ja hienoa, että luokanvalvoja lähti avoimin mielin projektiin mukaan. Yhteinen kokemus syvensi varmasti oppilaiden ja opettajan välejä.

Ennen voimauttava valokuva – työskentelyä oppilaiden kanssa tärkeää oli myös ohjaajien oma orientaatio aiheeseen. Oli tärkeää jättää taustalle ajatukset jonkun asian muuttamisesta ja keskittyä aidosti siihen, että on ihana saada tutustua oppilaisiin ja kohdata nuoret nuorina. Olimme ohjaajina nöyränä sen edessä, että oppilaat antoivat myös meidän nähdä itsestään erilaisen puolen.

7. PROJEKTISTA SAATU PALAUTE

7.1 Oppilaiden palaute projektista

Omakuva – työskentelyn jälkeen meillä oli vielä oppituntia jäljellä. Päätin hyödyntää ajan ja toteuttaa myöhemmälle ajankohdalle suunnittelemani palautteen keräämisen. Jaoin jokaiselle oppilaalle tyhjän paperin, johon he saivat kirjoittaa nimettömänä, mitä

halusivat sanoa toteutuneesta yhteisestä projektistamme. Osa palautti paperin nimensä kanssa. Tässä oppilaiden palautteet:

”Hauskaa on ollut.”

”Jännältä / Kivalta”

”Oli kiva ja hauska. Kiitos. ”

”Ihan kiva”

”Joo oli mukava. Ja hauska.”

”Se on tuntunut kivalta ja jännältä ja mukavalta. Ja tosi paljon hienoja ja hyviä kuvia.”

”Ihan kiva tällainen, ei muuten itsellä oikein tulisi mieleen ottaa noin paljon kuvia.”

”Oli tosi mukavaa ja saatiin paljon kivoja kuvia.”

”Projekti oli mielestäni ihan kiva ja luova. Mikä parasta se korvasi meidän kalliin opiskeluajan.”

”Hauskaa oli, oli kiva ottaa kuvia ja saada ne vielä itselle! Olisi hauska tehdä joskus uudestaan!”

”Oli ihan hauska, vois tehdä uudestaan. Paljon parempi kuin istua luokassa koko ajan.”

”Todella hauska ideana ja olisin valmis tekemään uudestaan! Harmi, että koulun alueelta on vähän vaikea keksiä originaaleja. Olisi ollut hauskaa, jos olisi voinut mennä pidemmälle ja kuvata vaikka rakennuksia. ”

”Projektin työstäminen oli mukavaa ja hauskaa. Voisin tehdä toistekin. ”

Oppilailta saadun palautteen perusteella voin todeta, että voimauttavan valokuvan – menetelmän käyttäminen oli luokalle myönteinen kokemus.

Koin, että oli oikea päätös toteuttaa palautteen kerääminen omakuva – työskentelyn lopuksi. Näin nuoret kertoivat palautteen projektista niin, että projekti oli heillä vielä tuoreessa muistissa ja kuvien katsomisen jälkeen tunnelma luokassa oli rauhallinen ja jokainen sai vielä miettiä itsekseen, mikä tunne projektista jäi.

7.2 Luokanvalvojan palaute projektista

Luokanvalvoja Juha Laattala (2017) kertoi, että oppilaiden palaute projektista on ollut pelkästään myönteistä. Hänen kokemuksenaan projektin vaikutukset näkyvät tällä

hetkellä yksittäisten oppilaiden kautta. Ajan kanssa näkee, miten projekti näyttäytyy ryhmän sosiogrammissa.

Oma albumi – työskentely antoi luokanvalvojalle sellaista taustatietoa oppilaista, jota hänellä ei muuten olisi. Tieto oppilaan taustasta tai kokemuksista auttaa opettajaa ymmärtämään oppilaan käytöstä ja olemista luokassa. Luokanvalvoja kokeekin, että vastaavanlaista työskentelyä oppilaiden kanssa olisi hyvä olla enemmän. Lisäksi hän koki, että oma albumi – työskentely auttoi oppilaita näkemään toistensa erilaisia puolia. (Laattala 2017).

Luokanvalvojan osallistuminen omakuva – työskentelyyn oli tärkeää koko luokalle keskinäisen ilmapiirin luomisen vuoksi. Oppilaat saivat näyttää myös opettajalle ehkä erilaisenkin puolen itsestään kuvan kautta. Laattala (2017) koki, että oppilaat olivat omakuva – työskentelyssä rohkeasti ja avoimina mukana.

7.3 Ohjaajien palaute projektista

Etsivä nuorisotyöntekijä Hakulisen (2017) mukaan vastaavanlaisen projektin toteuttaminen osana luokkien ryhmäyttämistä jatkossa olisi hyödyllistä. Etenkin luokkien nivelvaiheessa menetelmätyöskentelystä olisi tukea luokkien ryhmäytymiselle ja yhteiselle me – hengen löytymiselle. Hänen kokemuksensa mukaan nyt toteutettu projekti muutti myös nuorten suhtautumista etsivään nuorisotyöntekijään; hän tavoitti projektin kautta niitä nuoria, jotka muuten eivät olleet vielä löytäneet etsivää nuorisotyötä tai eivät olleet uskaltaneet lähestyä. Hakulinen kokee, että nuorten kesken koettuna tämänlainen projekti on omiaan ennaltaehkäisemään koulukiusaamista; kun yhdessä on päästy ja päästetty lähelle, kynnys kiusaamiseen on varmasti korkeampi. On uskallettu olla oikeasti oma itsensä luokan edessä ja nähdä toisessa ihmisessä oleva hyvä. Tätä kautta luokkahenki on parantunut ja ilmapiiri luokassa on turvallisempi. Nuoret tarvitsevat niin aikuisilta kuin toisilta nuoriltakin kokemuksia, että heidän hyväksytään omana itsenään.

Hakulisen (2017) kanssa pohdimme myös voimauttavan valokuvan menetelmän monipuolisuutta. Ryhmytymisen tukena se toimisi kaikilla luokka-asteilla ja peruskoulun lisäksi myös esimerkiksi 2. asteen koulutuksessa 1. luokan ryhmytymisen tukena. Erilaisissa elämän nivelvaiheissa tuen tarve korostuu ja voimauttavan valokuvan menetelmän rikkaus on sen muuntautumisessa.

Erityisopettaja Järvinen (2017) kokee, että tällä hetkellä projektin vaikutukset luokassa ovat näkyneet yksilötasolla. Niiden tarkempi analysointi tässä opinnäytetyössä on kuitenkin mahdotonta, niin että nuorten anonymiteetti säilyisi. Järvisellä on vähemmän tunteja koko luokan kanssa, joten projektin vaikuttavuuden arviointi luokkatasolla on haastavaa. Ja toisaalta voi myös kysyä, onko se kuinka välttämätöntä? Voimauttavan valokuvan menetelmässä vaikutukset kulkeutuvat yksilötasolta ryhmätasolle. Järvinen näkee Hakulisen tavoin, että toteutetulla projektilla olisi paikkansa koululuokkien ryhmytymisen tukena. Hänen mielestään toimivin ajankohta olisi syksyllä joko 7.luokalle tai 8. luokalle koulun alkaessa.

8. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella Hartolan Yhtenäiskoulun toisen 8. luokan luokkahenkeä ja alkuhaastattelujen pohjalta toteuttaa luokan kanssa voimauttavan valokuvan – projekti. Projektin tavoitteena oli vastata tutkimuskysymyksiini ja vahvistaa luokan ryhmytymistä sekä luokan me – henkeä yksilön vahvistamisen kautta.

Toteutin alkuhaastattelut puolistrukturoituna teemahaastatteluina luokan oppilaille pienryhmissä ja teemahaastattelujen jälkeen olin hetken hämmentynyt, sillä oppilaiden viesti luokan tilanteesta poikkesi koululta saamastani viestistä. Haastatellessani kouluterveydenhoitajaa kouluterveyskyselyistä hänelle oli hyvin samanlainen kokemus kanssani: usein koulun henkilöstön näkemys luokasta on erilainen kuin oppilaila. Opettajat saattavat kokea luokan haastavana, kun oppilaat kokevat samaan aikaan, että luokassa on hyvä me – henki ja jos ristiriitoja on, niin ne saadaan ratkais-

tua oppilaiden kesken itsenäisesti. Samoin luokkien tilanne näyttäytyy erilaisena kouluterveydenhoitajalle; hän tapaa oppilaat yksilöinä kahden kesken ja oppilaat saattavat kertoa luokan tilanteesta hyvin erilaisen kuvauksen kuin mikä opetushenkilöstöllä on. Tärkeää onkin moniammatillinen yhteistyö eri toimijoiden kesken. Näin tehdään yli sektorirajojen työtä samaan suuntaan ja nuorta tukien. (Ulmala 2017.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuosittain teettämässä kouluterveyskyselyssä vuoden 2017 tulosten perusteella Hartolan yhtenäiskoulun 8. ja 9. luokkalaisista yli 80 % olivat samaa tai täysin samaa mieltä siitä, että oppilaat viihtyvät hyvin yhdessä. Yli 90 % saman ikäryhmän oppilaista oli samaa tai täysin samaa mieltä siitä, että luokan ilmapiiri tukee mielipiteen ilmaisua. Kuitenkin yli puolet 8. ja 9. luokkalaisista ei viihdy kyselyn tulosten perusteella koulussa; 60 % vastanneista piti koulunkäynnistä melko vähän tai ei ollenkaan, kun valtakunnallinen keskiarvo on 40 %. Hartolan kokoisessa kunnassa vastaajien määrä kyselyissä jää pieneksi, jolloin yhdenkin oppilaan vastaus saattaa muuttaa 2-2,5 % lopputuloksissa prosenttimääriä. Ulmala (2017) muistuttaa kuitenkin, että ne yksi tai kaksikin oppilasta, joilla on huolta jollain elämän osa-alueella, ovat yksilöinä merkittäviä. Vaikka ongelmat eivät koskisikaan laajaa joukkoa, on yksittäisen oppilaankin pulmiin kiinnitettävä huomiota. (Asikainen 2017; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Koulua ja nuorisotyötä yhdistävät sama kohderyhmä: nuoret. Erityisesti tämä korostuu yläkouluikäisten kanssa toimiessa. Yhteistyön samoja rajapintoja voidaan hakea myös ammatillisesta työotteesta, sillä onhan nuorisotyö Suomessa opetus – ja kulttuuriministeriön hallinnoimaa. Yhteistyötä koulun ja nuorisotoimen kesken on tehty eri muodoissaan jo pitkään ja sitä kuvataan tutkimuksissa erilaisina projekti – ja teemakokonaisuuksina, välituntityönä, ryhmäyttämisinä, nivelvaiheen tukena, osallisuuden edistämisenä koulussa tai koulumotivaation tukemisena. (Kiilakoski 2014, 12, 54.) Hartolassa yhteistyötä näiden kahden toimijan kesken tehdään jo muutamassa muodossa: koulunkäynnin motivaation kohottamisjaksot (koho) ja tet – jaksot yhteistyössä nuorten työpajan ja etsivän nuorisotyön kanssa sekä viikoittainen välituntitoiminta etsivän nuorisotyöntekijän vetämänä. Nuorisotyön kanssa toteutettava ryhmäyttäminen voimauttavan valokuvan – menetelmän keinoin olisi luonteva jatke näille toiminnolle. Yhteistyön kehittäminen koulun ja kunnan nuorisotyön kesken antaa paremmat mahdollisuudet jakaa työntekijöiden osaamista eri toimijoiden kesken. Kiilakos-

ken (2014, 71) mukaan yhteisten toimintojen rakentaminen tuo resurssit parempaan käyttöön ja järjestämällä yhteisiä toimintoja, voidaan parantaa nuorten asemaa. Työtä tehdään yhdessä nuorten kanssa ja työn yhteisenä päämääränä on tukea heidän kasvuaan.

Osa koulun ja nuorisotoimen välistä yhteistyötä Hartolassa on etsivän nuorisotyöntekijän vetämä välituntitoiminta viikoittain. Sen yhteydessä on järjestetty 9. luokkalaisille kaverikuvaukset keväisin. Kiilakoski (2014, 23, 39) toteaa, että tärkeä osa yhteisöllistä kouluhyvinvointia onkin se, että nuorilla on ympärillään aikuisia, joiden kanssa voivat jutella ja joiden puoleen voivat kääntyä tarvittaessa. Näiden turvallisten ja luottettavien aikuissuhteiden kehittäminen ei rajoitu vain opettajiin, vaan koskee myös monia muita koulun henkilöstöön kuuluvia aikuisia. Nuoret kokevat aikuiset eri tavoin ja tästä syystä koulussa olisikin hyvä olla aikuisia eri rooleissa. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön tavoitteena ei ole niinkään luoda uusia toimintamalleja, vaan luoda koulun päivittäisiin toimintarakenteisiin uusia, nuoria entistä paremmin tukevia osia.

Projektista saadun palautteen myötä, koen opinnäytetyöni vastanneen asettamiini tutkimuskysymyksiin. Luokan oppilaiden kesken saatiin toteutettua vuorovaikutustilanteita, joissa he uskaltoutuivat kohtaamaan myös ne luokkakaverit, joiden kanssa eivät muutoin olisi niin paljon tekemisissä. Tämän lisäksi projektin vaikutukset ovat vielä paljon moninaisemmat. Kun yhtenä tavoitteena oli parantaa nuorten keskinäistä vuorovaikutusta ja luokkahenkeä ja samalla projekti vahvisti myös nuorten luottamusta ohjaajiin, on pakko olla onnistunut olo. Voimauttavan valokuvan – menetelmän voima ja rikkaus on juuri siinä, ettei kaikkia vaikutuksia pysty ennustamaan. Lisäksi tämän opinnäytetyön vaikutukset näkyvät myös omassa perustyössäni: ensimmäistä kertaa nuoren ja sosiaalitoimen kanssa tehtyyn aktivointisuunnitelmaan on kirjattu tieto voimauttavan valokuvan menetelmän käytöstä yksilövalmennuksen tukena.

Oman voimauttavan valokuvan – prosessin läpikäyminen koulutuksen aikana antoi minulle ohjaajana käsityksen siitä, mitä asiakas kokee kameran edessä ollessaan. Tiedän, kuinka tärkeää on sanoittaa kameran takaa näkemäänsä, jotta kuvattava voi luottaa siihen, että näen hänessä olevan hyvän ja arvokkaan. Kuvaamisessa ei ole kyse siitä, kuinka hyviä kuvia otan, vaan siitä, että katson kuvattavana olevaa hyväksyvällä ja lempeällä katseella. Tässä opinnäytetyössä toteutuneen voimauttavan va-

lokuvan – projektin vaikuttavuutta on vaikea kuvata sanoiksi. Projektin läpikäyminen oppilaiden kanssa oli voimauttava kokemus myös ohjaajalle. Se, kuinka oppilaat lähtivät ennakkoluulottomasti projektiin mukaan ja osoittivat avoimuutta sekä rohkeutta toistensa kohtaamiseen, on asia, josta moni aikuinen saisi ottaa mallia.

Voimauttavan valokuvan menetelmää hyödyntäen on mahdollista tukea luokkien ryhmäytymistä ja avata oppilaille ja opettajalle mahdollisuus nähdä toisistaan erilaisia puolia. Kuten tämän luokan kohdalla, on mahdollista, että luokanvalvojalla on verrattain vähän yhteisiä tunteja luokkansa kanssa. Näin luokan oppilaat saattavat jäädä yksilötasolla opettajasta etäämmälle. Kuitenkin oppilaan käytöstä ymmärtääkseen, opettajan olisi hyödyllistä tietää ja tuntea oppilaitaan pintaraapaisua enemmän. Voimauttavan valokuvan menetelmän keinoin avautuu mahdollisuus opettajan ja oppilaiden vastavuoroiseen tutustumiseen toisiinsa.

Opinnäytetyössäni oma albumi – työskentelyn toteutuksessa aikataulullisista syistä, luokanvalvoja osallistui vain toisen pienryhmän kanssa oma albumi – työskentelyyn. Tämän suunnittelisin nyt toisin. Tärkeää olisi, että luokanvalvojalla olisi mahdollisuus osallistua kaikkien oppilaiden kanssa vuorovaikutteisesti ja nähdä oppilaista, heidän itsensä valitsema puoli itsestään. Samoin tärkeää olisi, että opettaja saisi näytettyä omat valitsemansa kuvat koko luokalle. Toteuttaisin työskentelyn edelleen pienryhmissä mutta varaisin siihen enemmän aikaa niin, että toinen pienryhmä aloittaisi oma albumi – työskentelyn ohjaajan ja luokanvalvojan kanssa ja toinen pienryhmä katsoisi voimauttavan valokuvan menetelmästä katsovan dokumentin. Yle Teemalta löytyy Valokuvan voimaa – sarja. Se on seitsemänosainen dokumentaarinen sarja, jossa kohdataan erilaisia sisarus – sekä vanhempi – lapsipareja, jotka etsivät voimauttavan valokuvan avulla kykyään katsoa elämäänsä ja toisiaan uusin silmin. (Yle Teema 2017.)

Ryhmätoimintojen tukeminen kouluissa on erityisen tärkeää, sillä opiskelun ohella nuoren asema ryhmässä ohjaa hänen kykyään toimia ja olla mukana. Tavoitteena tulisikin olla, että ryhmät saataisiin toimimaan niin, että mahdollisimman moni nuori saisi kokemuksen hyväksytyksi tulemisesta omassa yhteisössään. Keskeinen osa kouluviihtyvyyttä on toisten nuorten seura, kaverit ja yhdessäolo. Ryhmätoiminnan tukea ei siis kannata nähdä vain kiusaamisen ehkäisynä tai opiskelun tukena, sillä se

on ennen kaikkea kouluhyvinvoinnista huolehtimista ja sen turvaamista, että koulu näyttäytyy miellyttävänä paikkana, jossa nuori kokee olevansa hyväksyty. (Kiilakoski 2014, 35–36.) Sekä nuoren minäkuvan, että itsetunnon kehitykselle on tärkeää saada kokemuksia, että tulee hyväksytyksi omana itsenään luokkakavereiden keskuudessa.

Koen, että vastaavanlaiselle voimauttava valokuva – menetelmää hyödyntävälle ryhmäyttämislle olisi paikkansa koulun toimintarakenteessa. Lukuvuosittain projektin voisi toteuttaa yhdellä luokka-asteella koulun alkaessa syksyllä. Mutta pohdittavaksi jää, onko se riittävä? Kiilakoski (2014, 134) pohtii olisiko syytä toteuttaa ryhmäyttäminen yläkoulun alussa ja jatkaa toimintaa läpi yläkouluajan. Ryhmäyttäminen on todettu toimivaksi tavaksi ryhmien tukemiseen, mutta osa luokista kaipaa myös enemmän tukea. Olisiko ryhmäytymispäivän perusteella mahdollista tehdä jatko-suunnitelma, jos ryhmän toiminnassa ilmenee ongelmia? Ryhmäytötaidot ovat keskeinen osa myös työelämätaitoja. Oppilaille on hyödyllistä ymmärtää, miten voivat omalla toiminnallaan vaikuttaa ryhmän toimintaa.

Hartolan Yhtenäiskoulun kanssa tämän opinnäytetyön tiimoilta tehdyn yhteistyön tuloksena on suunnitteilla voimauttavan valokuvan avulla vuosittain toteutettava ryhmäytymispäivä. Selvää on mielestäni se, että työskentelystä hyötyisi jokainen luokka-aste. Resurssien vähäisyyden vuoksi on kuitenkin mahdotonta toteuttaa projektia jokaiselle luokalle vuosittain, joten järkevämpää on suunnata toiminta yhdelle luokka-asteelle vuorollaan. Hartolan kunnan ikääntyvän väestörakenteen vuoksi luokkakoot tuskin tulevat kasvamaan tulevina vuosina, joten uskon, että on mahdollista toteuttaa projekti joka vuosi yhdelle luokka-asteelle. Vaikka rinnakkaisluokkia olisi useampi, voitaisiin luokkien kanssa työskentely tarvittaessa jakaa sekä syys – että kevätlukukaudelle. Tavoitteena olisi, että toiminnasta tulisi vuosittain toistuva ja oppilaat osaisivat odottaa, että tietyllä luokka-asteella he pääsevät toteuttamaan oman projektinsa. Uskon, että tällä olisi vaikutusta ryhmäkoheesioon vahvistamiseen ja loisi luokkaan vahvempaa me – henkeä. Lisäksi tärkeä osa projektin toteutusta on otettujen valokuvien kehittäminen paperikuviksi ja valokuvien läpi käyminen yhdessä koko luokan kanssa. Toimijoiden kesken on syytä sopia jo ennen projektin aloitusta, kuka valokuvien kehittämisen kustantaa.

Voimauttavan valokuvan menetelmässä tärkeää on myös herkistyminen ennalta aiheeseen. Myös ryhmäytymispäivässä tämän toteuttaminen olisi tärkeää, jotta oma kuva – työskentelylle saataisiin luotua luottamuksellinen pohja. Herkistyminen aiheeseen voidaan toteuttaa, kuten tässä opinnäytetyössäni, oma albumi – työskentelyllä, jolloin oppilas saa tuoda näkyväksi omasta elämästään itse valitsemansa puolen. Hyvä aloitus on myös katsoa aiheeseen liittyvää dokumentti, joita löytyy Yle Teemalta. Toimivan projektin luomiseksi on tärkeää suunnitella tarkasti runko toiminnalle mutta olla myös valmis herkällä korvalla kuuntelemaan oppilaita ja muuttamaan tarvittaessa suunniteltua toimintaa.

Opinnäytetyössäni toteutunut yhteistyö Hartolan nuorisotoimen ja Yhtenäiskoulun henkilökunnan välillä on luonut pohjaa uusien yhteistyömallien syntymiselle näiden kahden toimijan välillä. Tiivistävästä yhteistyöstä hyötyisivät toimijoiden lisäksi myös kunnan lapset ja nuoret. Toimijoiden tullessa tutuksi toisilleen ja oppilaille, kynnyks yhdessä toimimiseen madaltuu. Näen, että tämä toisi nuorisotoimen tuottamat palvelut vielä lähemmäksi lapsia ja nuoria ja voisi omalta osaltaan antaa niille vähän aremmillekin oppilaille uskallusta osallistua erilaisiin tapahtumiin ja nuorisotilailtoihin.

Loppuvaiheessa opinnäytetyöni kirjoittamista törmäsin kahteen mielenkiintoiseen väitöskirjaan, joiden tutkimusaiheena oli katse. Helminen (2017) tutki omassa työssään katsekontaktin vaikutusta vireystilaan ja vuorovaikutukseen ja Myllyneva (2016) puolestaan omassa työssään katsekontaktin aiheuttamia psykofysiologisia reaktioita. Tulevissa opinnäytetöissä, joiden aiheena on voimauttavan valokuvan menetelmä, voisi olla kiinnostavaa ottaa näkökulmaksi vahvemmin katseen vaikutus ja voima. Voimauttavan valokuvan menetelmässä keskiössä on nimenomaan katse ja näkemisen tapa.

LÄHTEET

- Aalberg, Veikko & Siimes, Martti A. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Aaltonen, Marjo & Ojanen, Tuija & Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2003. Nuoren aika. 2. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Aho, Sirkku & Laine, Kaarina 1997. Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.
- Asikainen, Sari. Koulunkäynti ei maistu nuorille. Itä-Häme 278 /2017, 28.11.2017, 2-3.
- Dunderfelt, Tony 2011. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOY.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Halkola, Ulla 2009. Mitä valokuvaterapia on? Teoksessa Halkola, Ulla & Koffert, Tarja & Koulu, Leena & Mannermaa, Lauri (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. 1.-2. painos. Helsinki: Duodecim, 13 – 21.
- Harju, Virpi 2009. Lapsi linssin takana – valokuvaus lastensuojelun työvälineenä. Teoksessa Halkola, Ulla & Koffert, Tarja & Koulu, Leena & Mannermaa, Lauri (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. 1.-2. painos. Helsinki: Duodecim, 228 – 237.
- Himberg, Lea & Jauhiainen, Riitta 1998. Suhteita. Minä, me ja muut. 1. painos. Helsinki: WSOY.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.
- Jauhiainen, Riitta & Eskola, Marjatta 1993. Ryhmäilmiö. Helsinki: Werner Söderström Oy.
- Junttila, Niina 2015. Kavereita nolla. Lasten ja nuorten yksinäisyys. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Kananen, Jorma 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, Jorma 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Karvinen, Markus 2015. Minun kuvani. Valokuvaus sosiaalisen vahvistamisen välineenä Helsingin Diakonissalaitoksen Lastenkaaren Tyttöjenkaareissa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.
- Keltinkangas – Järvinen, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva: WS Bookwell Oy.
- Kiilakoski, Tomi 2014. Koulu on enemmän. Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat. Helsinki: Nuorisotutkimuslaitos.
- Pennington Donald C. 2005. Pienryhmän sosiaalipsykologia. Suomentanut Marja Ahokas. Helsinki: Gaudeamus.
- Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa 2009. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. 2. painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

- Salmivalli Christina 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS – kustannus.
- Saloviita, Timo (toim.) 2009. Meidän koulu. Keinoja työrauhan ja hyvän ilmapiirin saavuttamiseen. Juva: WS Bookwell Oy.
- Savolainen, Miina 2008. Maailman ihanin tyttö. Helsinki: Blink Entertainment Oy.
- Savolainen, Miina 2009a. Voimauttava valokuva. Teoksessa Halkola, Ulla & Koffert, Tarja & Koulu, Leena & Mannermaa, Lauri (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. 1.-2. painos. Helsinki: Duodecim, 210 – 227.
- Uusitalo, Tuula 2007. Nuoruusajan yksinäisyys. Teoksessa Kaarina Määttä (toim.) Helposti särkyvää. Nuoren kasvun turvaaminen. Helsinki: Kirjapaja, 23 – 37.
- Vilkkö-Riihelä, Anneli & Laine, Vesa 2012. Mielen maailma 2 – Kehityopsykologia. 5. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

VERKKOLÄHTEET

- Hartolan kunnan opetussuunnitelma 2016. Viitattu 2.12.2017.
<https://peda.net/hartola/yhtenaiskoulu/o2/hyo2/hpo2:file/download/90362e8e8f565b9d98dfe906b18c7e8cc553de62/Hartolan%20kunnan%20opetussuunnitelma.pdf>
- Helminen, Terhi M 2017. The Effect of Eye Contact on Arousal and Attention. A psychophysiological perspective. Academic dissertation. University of Tampere, Faculty of Social Sciences. Viitattu 5.1.2018.
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/101652/978-952-03-0498-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Myllyneva, Aki 2016. Psychophysiological Responses to Eye Contact. Academic dissertation. University of Tampere, School of Social Sciences and Humanities. Viitattu 5.1.2018.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/99599/978-952-03-0193-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Nuorisolaki 1285/2016. Viitattu 6.12.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
- Saaranen – Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Viitattu 6.12.2017.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_5.html
- Siitonen, Juha 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Viitattu 2.12.2017.
<http://jultika.oulu.fi/files/isbn951425340X.pdf>
- Terveystietokeskus ja hyvinvoinninlaitos 2017. Kouluterveyskysely 2017. Viitattu 2.12.2017.
<https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/kaikki-kouluterveyskyselyn-tulokset>

Tilastokeskus 2017. Kuntien avainluvut 2017. Viitattu 2.12.2017.

<http://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?year=2017&active1=081>

Yleisradio 2017. Valokuvan voimaa – sarja. Viitattu 18.12.2017.

<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2013/12/08/valokuvan-voimaa-sarja>

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Hakulinen, Hanna 2017. Etsivä nuorisotyöntekijä, Hartolan kunta. Haastattelu voimauttavan valokuvan – projektin toteutuksesta Hartolan yhtenäiskoululla. Viitattu 3.12.2017.

Hartolan Yhtenäiskoulun 8. luokan nuoret 2017. Haastattelut tehty lokakuussa ja marraskuussa 2017. Viitattu 3.12.2017.

Järvinen, Riitta-Inkeri 2017. Erityisopettaja, Hartolan Yhtenäiskoulu. Puhelinhaastattelu. Viitattu 6.12.2017.

Kotila – Paaso, Tiina 2017. Apulaisjohtaja, Hartolan Yhtenäiskoulu. Puhelinhaastattelu. Viitattu 3.12.2017.

Laattala, Juha 2017. Luokanvalvoja, Hartolan yhtenäiskoulu. Puhelinhaastattelu voimauttavan valokuvan – projektin toteutuksesta Hartolan yhtenäiskoululla. Viitattu 8.12.2017.

Savolainen, Miina 2009b. Voimauttavan valokuvan – perusteet koulutuksen kurssimateriaalit. Viitattu 3.12.2017.

Savolainen, Miina 2017. Voimauttava valokuva –menetelmän kehittäjän kanssa puhelimitse käyty ohjauskeskustelu opinnäytetyöstä ja sen sisällöstä 10/2017. Viitattu 6.12.2017.

Ulmala, Katri 2017. Kouluterveydenhoitaja, Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä. Puhelinhaastattelu kouluterveyskyselystä. Viitattu 8.12.2017.

LIITTEET

Liite 1

Hei,

olen Kati Pajunen ja työskentelen Hartolan kunnalla Nuorten Työpaja Signaalin työtoiminnan ohjaajana. Työni ohessa aloitin yhteisöpedagogiopinnot Humanistisessa ammattikorkeakoulussa vuosi sitten syksyllä ja nyt opintoni ovat edenneet siihen vaiheeseen, että on aika tehdä opinnäytetyö. Yhteistyössä Hartolan yhtenäiskoulun kanssa saimme ajatuksen opinnäytetyön toteuttamisesta siellä. Suunnitelmana on tehdä teemahaastattelu kouluviihtyvyydestä lapsenne luokalle ja sen jälkeen toteuttaa valokuvaprojektin luokan kanssa.

Palautathan allekirjoitetun lupalapun luokanvalvojalle 11.10.2017 mennessä Teemahaastattelusta ja valokuvaprojektista annan mielelläni lisätietoja!

Syysterkuin Kati / p. xxx xxxx xxx, etunimi.sukunimi@hartola.fi

-----

Lapseni _____ (etu – ja sukunimi)

_____ saa osallistua luokalla toteutettavaan teemahaastatteluun kouluviihtyvyydestä ja luokkahengestä

_____ ei saa osallistua luokalla toteutettavaan teemahaastatteluun kouluviihtyvyydestä ja luokkahengestä

_____ / _____ / 2017

_____
(huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys)

Liite 2

Teemahaastattelun kysymykset:

1. Luokkahenki

- a. Onko kiva tulla kouluun?
- b. Millainen luokkahenki teidän luokassa on?
- c. Miten luokkahenkeen voisi vaikuttaa?
- d. Onko luokalla hauskoja hetkiä yhdessä?
- e. Jos on, niin millaisia ne ovat?
- f. Voitko olla luokassa sellainen kuin olet? Saatko olla oma itsesi?
- g. Miten haluaisit, että toiset oppilaat kohtaavat sinut?
- h. Miten haluaisit, että opettaja kohtaa sinut?
- i. Onko asioita, joihin toivoisit opettajan puuttuvan?
- j. Onko luokalla omaa yhteydenpitokanavaa esim. whatsapp – ryhmää?
- k. Jos on niin onko siellä kaikki oppilaat tai luokanvalvoja?

2. Kaverisuhteet

- a. Onko kaikilla ainakin yksi kaveri luokalla?
- b. Moikkaatko luokkakavereitasi vapaa-ajalla?
- c. Käytätkö sosiaalisen median erilaisia appeja? Esim. snapchat, instagram, facebook
- d. Onko sinulla luokkakavereita kavereina sosiaalisessa mediassa?
- e. Hyväksytkö luokkakavereiden seuraamispyynnöt sosiaalisessa mediassa?
- f. Onko luokalta helppoa saada kavereita?
- g. Jos luokkaan tulee uusi oppilas, miten suhtaudut häneen?
- h. Onko sinulla kavereita omalla luokallasi?

3. Kiusaaminen

- a. Kiusataanko teidän luokalla?
- b. Jos kiusataan, niin millaista kiusaamista on?
- c. Puututaanko kiusaamiseen, jos sitä on?
- d. Miten kiusaamiseen voi puuttua?
- e. Pitäisikö kiusaamiseen puuttua?
- f. Jääkö joku luokalla yksin?
- g. Onko luokassa asioita, joista toivoisit opettajan tietävän?

4. Ryhmytyminen

- a. Miten luokassa valitaan ryhmät?
- b. Vaikuttaako työskentelyyn, onko ryhmä opettajan valitsema vai oppilaiden itse valitsema?
- c. Pystytkö toimimaan ryhmässä kaikkien luokkakavereiden kanssa?

Liite 3

Moikka!

Kiitos osallistumisista haastatteluihin! Perjantaina 10.11.2017 kahdella ekalla tunnilla toteutetaan valokuvaprojekti, josta kerroin teille jo aiemmin. Ekalla tunnilla käydään läpi teidän omia, tärkeitä kuvianne ja tokalla tunnilla pääsette pareittain kuvaamaan! Kuvaamiset toteutetaan koulun piha-alueella, joten mietтікää jo valmiiksi millaisen kuvan itsestänne haluaisitte!

Ota mukaan perjantaina 1-3 valokuvaa: Kuvia sinulle tärkeistä paikoista / asioista / ihmisistä / lapsuudesta. Valitse sellaiset kuvat, jotka voit näyttää muille luokkasi oppilaille, sillä kuvat käydään läpi pienryhmissä ohjaajan kanssa.

Jos perjantain projektista on kysyttävää, niin soita tai laita viestiä!☺

Nähdään perjantaina!

Kati / puh. xxx xxxx xxx